

HET LAND VAN HERLE

*Tijdschrift en contactorgaan
voor beoefenaars en vrienden van de historie van oostelijke Zuidlimburg*

Een geschiedkundige bijdrage over de pharmaceutisch-medische verzorging in het Land van Herle*)

De instandhouding van de gezondheid, in de meervoudige betekenis van het woord, was de eeuwen door de meest primaire zorg van de mens. Ons compositum van „animal-rationale” steunt nu eenmaal van nature op een goede samen- en wisselwerking van en tussen beide componenten. Hapert er iets in de fysiek-biologische of psychisch-gevoelsmatige sector, dan kan de mentale functie remmend gaan werken.

Wie eens systematisch de spreekwoordelijke gezegden of uitdrukkingen, die op deze elementaire gezondheidszorg slaan, zou willen nagaan, zou een verzameling van sterk gevarieerd karakter te boek kunnen stellen: gevarieerd zowel naar de tijd als naar de plaats en verscheidenheid der volkeren en talen. Spreekwoorden steunen vaak op door traditie verworven kritisch-geschieft kennis, in een populair-wetenschappelijke taalkundige formulering gegoten. Blijven we wat dichterbij huis en luisteren we naar hetgeen in het latijnse taalgebruik de mensen in de mond lag. En dan klinkt ons als een oud adagium in de oren het kernachtige: „mens sana in corpore sano” — een gezonde geest in een gezond lichaam — m.a.w. met een goede fysieke conditie is het noodzakelijk substraat voorhanden om onze geestesvermogens gezond te laten werken. Een andere bekende zegswijze, die min of meer in hetzelfde vlak ligt, luidt: „primum vivere, deinde philosophare”; waarmee geconditioneerd wordt, dat de mens vóór alle andere activiteiten in een veronderstelde goede gezondheid zijn bestaan moet opbouwen. En zo verstaan we dan ook de uitspraak, die ik las bij prof. Häfliger: „Pharmaciae historia non unius populi, sed orbis terrarum”.

Met deze inleidende gedachte is tevens de uitermate belangrijke taak van de pharmaceutici of hoe men ze ook in het verleden benaamd heeft, aangeduid. Zij behoorden tot de onmisbare groep

*) Tekst van een voordracht, gehouden op 17 april 1971, voor de leden van de Kring, over de geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux, te Heerlen.

van lieden, die de mensen de genees-middelen aan de hand moesten doen. Vaak waren ze priester-dokter tegelijk.

Hoe deze „geneesmiddelenzorg” vanaf de prehistorische tijd in het oude Heerlemer land in z'n werk is gegaan, blijft bij gebrek aan duidelijke gegevens onttrokken aan onze kennis.

Scherp treedt Heerlen in het licht van de historie met de vestiging van het romeins gezag. Alhoewel u met het blote oog anno 1971 zo maar niet ons romeins verleden ontdekt, neemt zulks niet weg, dat na ruim méér dan 100 jaren oudheidkundig bodemonderzoek, wij zeer positief over het romeinse karakter ter plaatse zijn geïnformeerd. Door zijn ligging hiertoe vóórbestemd, stichtte de romeinse legerleiding een in eerste aanleg militaire haltepost op het verhoogde terrein, gelegen tussen de Caumer- en Geleenbeek, met een parafraze op het gezegde van Plinius: „aquae condunt urbes” (wateren stichten steden). Hierdoor werd de kern gelegd voor de uitbouw van romeins Heerlen tot een belangrijke vicus, onder de naam „Corio-vallum”.

Tot één van zijn stedelijke bouwwerken behoorde ontegenzeggelijk het in 1940—1941 opgegraven thermen-gebouw, gelegen in de schaduw van het huidige stadhuis. Het was voorzien van alle comfort naar de zeden van die tijd en opengesteld zowel voor gezonden als zieken. De ruimte-indeling was klassiek.

De water toe- en afvoer, uitermate belangrijk voor de instandhouding van het gebouw als baden-inrichting, was geregeld middels een kunstmatige kanaalverbinding van de Caumerbeek met een afvloeiing op de Geleenbeek.

Over het gebruik van de baden door zieke mensen worden we o.a. ingelicht bij Galenus in zijn „de methodo medendi” XI, 10 — (Krencker 330—331). Ik citeer uit de naar de oorspronkelijke griekse tekst in het Duits vertaald, als volgt: „Wenn der erste (frigidarium) der drei Baderäume warm genug ist, soll der Kranke, vor seinem Weitertransport in den zweiten, hier entblösst werden; sollte er der aber noch zu kalt scheinen, so soll er nicht nackt, sondern bedeckt weiter geschafft werden. Es soll aber dieser mittlere Raum (tepidarium) nicht nur der Lage nach der mittlere sein, sondern auch hinsichtlich des Wärmegrads den ersten ebensoweit übertreffen wie den zweiten nachstehen. In diesem Raum soll laues Öl bereit sein um es sofort auf den Kranken zu schütten.

Darauf sollen sie in den dritten Raum gehen (caldarium) und ihn in die warme Wanne bringen, so dass sie die drei Baderäume (ohne sich aufzuhalten) bloss als Durchgang benutzen.

Es soll aber die Luft in allen Baderäume weder übermässig heiss noch übermässig kalt sein, sondern ziemlich temperiert und mässig feucht; das wird sie aber sein, wenn wohltemperiertes Wasser reichlich aus der Badewanne gesprengt wird, so dass es durch alle Räume hindurchfliesst. Im Wasser der warmen Wanne soll er sich nur kurze Zeit aufhalten, ohne dass ihm eine Übergießung, wie wir die sonst gewohnt sind, zuteil wird. Dann soll er hinausgetragen

und mit dem ganzen Körper in kaltes Wasser getaucht werden.” Dat onze thermen voor de behandeling van patiënten zijn gebruikt. blijkt voldoende uit het medisch instrumentarium, gevonden in of nabij dit gebouw en thans geëxposeerd in het gemeentelijk oudheidkundig museum. In de juli-september-aflevering 1966 van ons streekhistorisch tijdschrift „Het Land van Herle”, publiceerde de heer A. Ulrich hierover een artikel, waaraan ik het volgende ontleen. Het keizerlijke Rome kende verschillende artsen, van de hofarts tot huisarts en specialist. Apothekers in de eigenlijke zin waren er niet. De arts maakte zelf zijn medicamenten en voorzag ze van een etiket, dat de naam bevatte van het medicament en de uitvinder, de opsomming der ziekten waarvoor het diende, de samenstelling en tenslotte de aard van het gebruik. Deze waarschijnlijk geschreven etiketten zijn in deze vorm niet blijven bestaan. Een soort etiket bezit Heerlen in de vorm van een „cachet d’oculiste”, waarop de oogarts zijn zalfjes bereidde. Het is een eenvoudige vierkante steen, met in het midden een holte. De ingrediënten werden hierin bewerkt en verfijnd volgens een van te voren bepaald recept. De geneesmiddelen, voor diverse oogziekten bestemd, had de arts op de vier kanten van de steen aangegeven, waarvan het gemakkelijk was afdrukken in lak te nemen. Zodoende staat er op de steen het volgende te lezen:

Lucius Iunii Macrini collyrium lene = zachte zalf v. L.I.M.
 „ „ „ delacrimator = tranenverwekkende zalf v. L.I.M.
 „ „ „ diazmyres = myrrhe bevattende zalf v. L.I.M.
 „ „ „ crocodes dialepidos = zalf bereid met saffraan en koperschilfer v. L.I.M.

Dit originele en voor Limburg unieke oogarts-instrument in de vorm van een leistenen plaatje werd anno 1860 alhier gevonden en in 1870 verkocht aan het Musée Cinquantenaire te Brussel.

Van de andere medische instrumenten zijn in ons museum aanwezig enige spatulae en pincetten, alle van brons. De spatulae kunnen verschillend van vorm zijn: het lemmet kan eindigen in de vorm van een blad of als lepelje. Het werd waarschijnlijk gebruikt bij de behandeling van oogziekten, voor het maken van zalfjes op een platte steen. De pincetten zijn eveneens verschillend van type en doen dienst bij behandeling van het oog, maar vooral werden zij gebruikt om wonden of zieke lichaamsdelen „uit te pluizen”. Men kent pincetten met platte uiteinden of met scherpe grijpers, die één of meer tanden kunnen hebben.

Voorts is er nog in het museum een vorkje, dat vermoedelijk diende voor oogoperatie.

Ofschoon de toepassing voor het branden van wonden aseptisch was, deden zich wel eens complicaties voor van besmettelijke aard. Als verdovend middel gebruikte men een afkooksel van de papaver en oogzalf met papaverbasis zoals Plinius heeft beschreven.

We kunnen ons voorstellen, hoe het welvarende romeins-provinciale

stadje Coriovallum, dat als wegenknooppunt het va-et-vient van vele reizenden uit alle windstreken van het imperium opving, eveneens moest voorzien in de verzorging van de zieke medeburger. Dit te meer, toen Heerlen een versterkt karakter kreeg met bescheiden garnizoen, einde 3de eeuw. Het gegeven, dat men toen het thermengebouw binnen de omwalling heeft getrokken, zegt wel iets. Uiteraard kreeg dit castellum zijn „vale tudinarium”, een gebouwtje, bestemd voor zieke en herstellende manschappen van de hulptroepen. Het ligt voor de hand, dat hierbij de toepassing van geneeskrachtige kruiden naar de mate van de pharmaceutische kennis van die tijd heeft plaats gehad.

In 1684 verscheen van de hand van Wilhelm du Choul, Raedsheer des Koninks en bailliu over de Gebergten van Dauphiné, een „Verhandeling van den godsdienst, legerschikking, krystucht en badstoven der oude Romeinen” (Amsterdam, vertaald door M. Smallegange). Hierin wijdt de schrijver in een hoofdstuk uit over „de badstoven en d'oude oeffeningen”. Uitvoerig bespreekt hij het gebruik van geneeskrachtige kruiden met het badwater te vermengen. Ik beperk mij tot de volgende korte eindbeschouwing. „Alle dese vochtige vermengingen wierden met olyen gemaakt: en hoe dat die oly dikker of vetter mogt zijn (p. 129) hoe die beter en nutter waren. 't Welk de oirsaeck was, dat de oly van Amandelen van ouds voor de bequaemste en meest geachtste gehouden wierd. En Dioscorides, sprekende van de olyen, seit, dat soodanige die sonder iet anders daer by te doen gemaakt worden, dan alleen 't gene uit de vruchten der boomen koomt, of wel uit haer zaad, te recht olyen genoemd worden; en alle de andere, Unguenten of wel-riekende salven; die gemaakt zijn van olyen en van andere stoffen: gelijk de olyen van Rosen, van vlier-bloemen, van Mater-kruid, Melin-oly, Telin-oly, Eleatin-oly, Wilde-wyndruiven-oly, oly v. Dille, oly v. Saffraen, Megalin-oly, van de Grieken megalin genoemd, gelijk Sosibius seit; en van de wel-riekende salve, daer Epilycus bygenoemt Sagdes, en veel meer andere van hebben gesproken, welke ik sal voorbij gaan . . . en noch minder te spreken van de siltige, swavelachtige, aluinachtige, lymachtige, staelachtige en veel meer andere baden; en van die toebereid zijn met kruiden en met bloemen: noch van de gene die gemaakt zijn om de persoonen te versterken en te herstellen, die uitgeteert en afgegaan zijn door siekten; het vordere aen de Geneesmeesters overgevendende. Want ik heb alleenig kortelijck willen schryven, van die daer waren ten tyde der oude Grieken en Romeinen, die de selvige menigmael gebruikten om de gesontheit te bewaren en om velerhande siekkelikheden tegen te gaen. Want het baden is een sonderling genees-middel voor geletterde lieden; indien wij Galenus willen gelooven, ontrent het gene hy seit in het derde boek, 't welk hy gemaakt heeft om de goede gesontheit t'onderhouden.”

En hiermee sluiten we de eerste fase van „Heerlen als Bade-Kur-Ort of Heerlen-les-bains” af.

(Wordt vervolgd)

L. van HOMMERICH.

Heer Nicolaas Dydden

pastoor van Simpelveld

Bij herhaling reeds werd in dit tijdschrift melding gemaakt van een pastoor te Simpelveld, pastoor Arnold Dydden, die daar ter plaatse als zodanig ten tijde van de 80-jarige oorlog gefungeerd heeft en in menig opzicht een figuur van formaat is geweest. Dat geschiedde door drs. L. van Hommerich in zijn bespreking van het onlangs verschenen werkje „Van Semplevei tot Simpelveld”¹⁾ en daarna door de heer P. J. Haeren²⁾, toen hij erop gewezen heeft, dat pastoor Dydden te Simpelveld ook nog de oprichter is geweest van de Schuttersbroederschap S. George.

Het komt mij voor, dat ondanks het feit, dat er tamelijk wat verscheidenheden en feiten aangaande de Pastoor bijeengebracht zijn, toch nog een enkele opmerking in deze zou kunnen dienen. Mijn opmerking is van persoonlijke aard en zij betreft de afstamming van die verdienstelijke parochie-herder; zij volge hier in het kort.

De opsteller van het memorie-boek van omstreeks 1580 dan heeft bij wijze van vignet binnen een ovaal-vormig schild, voorzien van voor zijn tijd moderne renaissance-aanzetten (in de trant van Hans Vredeman de Vries) zijn eigen vier wapenkwartieren daarin aangebracht. Doorgaans beperkten tot de geestelijke stand behorende personen zich bij een zodanige weergave tot de wapens van beide ouders. Pastoor Dydden deed dit echter uitvoeriger: hij deelde ons zijn vier kwartieren mede in de wapens van zijn grootouders. Terwijl ter verduidelijking de respectievelijk bijbehorende namen telkenmale ernaast door hem aangegeven werden. Zij zijn:

A. Dijdden.

Cartijls. C.

B. Offerman.

Brempt D.

De toevoeging van deze vier eerste letters van het alfabet is volstrekt ongebruikelijk, maar het zou kunnen zijn, dat de samensteller hiermede de volgorde der onderlinge verwantschap heeft willen aanwijzen, derhalve bijvoorbeeld dat de allianties Dydden-Offerman en Cartijls-Brempt zijn grootouders uitmaakten. Waardoor dit betekenen kan, dat de ouders van de pastoor de namen Dydden — (Hoen van) Cartijls gevoerd hebben. Evenwel is ook wat de grootouders betreft de mogelijkheid van allianties Dydden-Cartijls en Offerman-Brempt niet uitgesloten!

Over de wapens behoeft daarentegen geen twijfel te bestaan: het gouden kruis op rood is (Hoen van) Cartijls (Cartijls) en de blauwe dwarsbalken op zilver stellen buiten kijf (vooral nu het er nog bijgezet is) (van) Brempt voor. Men behoeft er zich geen zorgen over te maken dat het aantal dwarsbalken bij Brempt hier slechts

drie belooft: zulks namelijk omdat dit aantal bij de bewuste wijdvertakte familie in het algemeen sterk varieert ³⁾).

De Offerman(n)'s kwamen reeds vroeg in het oude Hertogdom Limburg voor als een niet tot de adel behorende, maar wel aanzienlijke familie ⁴⁾.

En van de naam Dydden (Didden) is o.m. een deken van St. Pierre te Luik bekend, die tot de tijdgenoten van de pastoor van Simpelveld gerekend mag worden ⁵⁾.

Helaas geeft met dat al de gedrukte literatuur bij mijn weten geen bevestiging of nadere opheldering ten aanzien van de afstamming, gelijk deze hier naar voren is gebracht. Daarom moge ten deze mijn conclusie voorshands luiden:

„Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.”

Dr. J. BELONJE.

1) „Het Land van Herle”, XX, 1970, bldz. 113 evv.

2) Als voren XXI, 1971, bldz. 26.

3) A. Fahne wees daarop reeds in zijn „Geschichte der Kölnischen Geschlechter, I, Cöln-Bonn 1848, S. 50.

4) Luise Freiin von Coels von der Brügghen, „Die Lehensregister der Propsteilichen Mannkammer des Aachener Marienstifts 1394—1794”, Bonn 1952, S. 860; Justus Hashagen, „Geschichte der Familie Hoesch”, I, Köln 1911, S. 698.

5) „Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins” XXXII, 1910, S. 371/2.

OVER EEN TWEETAL POGINGEN VAN HEERLERHEIDE om van Heerlen te worden afgescheiden en een eigen gemeente te vormen

(Vervolg)

De brief van de zes „meestbeërfden” lokte een duidelijke stellingname uit in deze kwestie van pastoor Reyners, die zich op 24 december 1846 rechtstreeks wendde tot de Gouverneur van het Hertogdom, sinds 1 maart 1846 de katholieke Jhr. E. J. P. van Meeuwen, in feite de opvolger van de protestantse gouverneur Jhr. Gericke van Herwijnen, als men tenminste afziet van de 2 maanden dat Mac.-Pherson tussentijds aan het bewind is geweest.

Pastoor Reyners begint zijn brief met betrekking tot het rekwist van 2 oktober 1846 van de inwoners van Heerlerheide tot separatie als volgt:

„Ik acht het als pastoor van mijnen pligt, alhoewel deze zaak in mijn vak niet valt, mijn gevoelens daarvoor in vertrouwen en volgens geweten aan Uw Excellentie mede te delen”.

Vervolgens somt hij in het kort nog eens alle argumenten op die in het rekwist zijn verwerkt. Hierna trekt hij van leer tegen de gemeenteraadsleden van Heerlerheide, een m.i. duidelijke reactie op bovenvermeld adres der zes „meestbeërfden”, waarbij twee van de drie raadsleden van Heerlerheide betrokken zijn.

Hij schrijft dan:

„Verder is de scheiding van Heerlen voor ons noodzakelijk, terwijl wij in den gemeenteraad zeer slecht gerepresenteerd zijn, daar onze drie representanten altijd alle voordragten goedkeuren dewelke door het gemeentebestuur gedaan worden en zich nooit tegen deselve kunnen of durven verzetten. Er wordt bij ons sedert jaren algemeen gezegd dat de schepen B. Sijstermans het hoofd te Heerlerheide en het hart te Heerlen heeft; de oorzaak is hiervan mogelijk dat hij als schepen een traktement van *f* 35,— geniet en zorg draagt dat zijn zoon in de admotatie en personele aanslag niet te hoog aangeslagen wordt, zooals zulks zich over twee jaren bewezen heeft als wanneer hij door de Commissie der admotatie twee klassen verhoogd is geworden. Dat de tweede J. C. Cloots alles tekent wat hem voorkomt bewijst zich hierdoor, dat hij na de begroting van 1847 geteekend te hebben, later ons rekwist daar tegen ook geteekend heeft. Deze twee mannen schijnen verder weinig oordeel en geweten te hebben, terwijl zij beiden als leden van de bouwcommissie en van het Kerkbestuur te Heerlerheide in hunne rekening niet om ont-

vangst hebben opgenomen, een som van 1.200 franken van het legaat van Jan Jacob Wijnen, dewelke zij zelfs opgetrokken hebben. En onzen derden representant, de molenaar Hoenen; aan deze laatsten wordt door de inwoners van Heerlen het meeste werk voor zijn graanmolen bezorgd, waardoor hij nimmer in de gemeenteraad iets durft te spreken. Hij is ook niet volgens zijn fortuin en bedrijf in de admodiatie-lasten aangeslagen en verschijnt zeer zelden in de vergaderingen van de gemeenteraad”.

Uit deze aanhaling valt af te leiden dat pastoor Reyners maar weinig respect heeft voor de gemeenteraadsleden van Heerlerheide en dat de verhouding met sommige van zijn Kerkmeesters en leden van Kerkelijke Bouwcommissie eerder vijandig dan vriendelijk is.

Verder wijst de pastoor in zijn brief op de verhoging van de personele aanslag van *f* 1.100 op *f* 1.800, op het feit dat de *f* 2.000 die in 1844 geleend zijn van het armbestuur om een pastorie te bouwen, nog niet besteed zijn voor dat doel, en bovendien op de grote afstand van Heerlerheide tot Heerlen.

Vervolgens komt er nog een persoonlijke aanval op de burgemeester van Heerlen, dr Jaegers:

„Ook heb ik als lid van het armbestuur daarvan de ondervinding, terwijl onze burgemeester in de gewoone en buitengewoone gedeeltingen der armen naar willekeur handelt zonder voorkennis der andere leden, dewelken bij hem maar als instrumenten dienen om de rekening te arresteren en het budget te onderteekenen. Dit meen ik is ons als kinderen behandelen, dewelke ook hun naam kunnen teekenen; maar ik als pastoor bedenk, dat ik van mijn ambt voor God rekening te geven heb.”

Voorts wijst de pastoor op het feit dat onder Heerlerheide veel gemeentegronden liggen waaruit ten behoeve van een toekomstige gemeente Heerlerheide behoorlijke baten getrokken kunnen worden. Hij besluit dan met zich te „verschoonen” voor zijn „vrijpostigheid” om te pleiten voor een zaak, die zijn persoon weinig voor- of nadeel kan opleveren, maar van groot belang is voor zijn parochianen. Welke stappen worden nu verder ondernomen in deze kwestie door Gedeputeerde Staten van Limburg?

De stukken worden toegezonden aan de districtscommissaris van Aken te Maastricht „om berigt, consideratien en advies”.

Deze zendt beide adviezen, het ene vóór het andere tegen, aan de gemeenteraad van Heerlen, die zijn eigen standpunt op 12 januari 1847 bepaalt.

De brief van pastoor Reyners, die de districtscommissaris vertrouwelijk ontvangt, brengt hij uiteraard niet ter kennis.

Na kennisname van de tien klachten worden door de gemeenteraad van Heerlen tegenargumenten ontwikkeld.

1) Over de wegen wordt betoogd dat men niet overal tegelijk kan werken, maar dat de weg Ten Esschen - Klimmen, die onbruikbaar was geworden, het jaar tevoren was verlegd en over een lengte van „200 ellen in een goed rijdbaren weg van 7 ellen breedte verandert”.

2) Over de wachtstoof, die in de huizen van de ingezetenen wordt gehouden, wordt gezegd:

„Dit laatste heeft Heerlerheide gemeen met al de overige gehuchten dezer gemeente en is ook wel niet anders doenlijk, vermits in voormelde gehuchten de huizen meestal verspreid en soms verre van elkander afgelegen zijn, zoodat, indien de wachtstoof op een vaste plaats ware, dikwijls gansche gedeelten der gehuchten onveilig zouden geraken.”

Er wordt dan verder gesteld dat het onmogelijk is de „wachtstoof” in Heerlen van huis tot huis te doen gaan en dat de wacht te Heerlen tevens dient om de gemeente-archieven, de kassen van de rijks- en gemeente-ontvanger, de kantoren van de notarissen etc. te bewaken, iets wat in het belang is van al de ingezetenen van Heerlen.

3) De veldwachter en de kantonnier kunnen in de uitgestrekte gemeente niet geregeld overal komen, waardoor deze klacht ongegrond is.

4) De gemeenteklok van Heerlen dient ook voor het genot der gehuchten en dus ook voor Heerlerheide.

5) Ten aanzien van het onderhoud van de Kerktoren wordt opgemerkt dat dit voor de hand ligt omdat zich daarin de „gemeenteklok en horlogerie” bevinden. Heerlerheide heeft volgens de raad niet te klagen. In 1839 heeft men f 3.500 ter beschikking gesteld voor de bouw van de Kerk en nu wordt weer een bedrag van „1.500 franken” gevraagd.

Dat er nog geen pastorie gebouwd is, is een gevolg van het gebrek aan de nodige geldmiddelen.

Zo worden successievelijk alle klachten afgewezen: de post onderhoud, gebouwen, de kosten voor week- en jaarmarkten, de toelage van de kapelaan, het schoollokaal en het onderwijzerssalaris (Heerlen heeft 2 maal zoveel kinderen en eenmaal zoveel arme kinderen als Heerlerheide waardoor een hogere uitgave gerechtvaardigd is). Men besluit met te zeggen: „dat de adressanten zich over de vexatie en willekeurige administratie van het bestuur beklagen, kunnen deze goede menschen onmogelijk gemeend hebben en komt het de raad voor dat dezelve hun naamtekeningen onder een stuk geplaatst hebben, van wiens inhoud zij onkundig waren”.

Besloten wordt met te zeggen dat bij afscheiding de uitgaven voor Heerlerheide met *f* 1.000,— per jaar zouden moeten worden verhoogd en dat de ingezetenen van Heerlerheide zich in de onmogelijkheid zouden bevinden om hun aandeel in de geadmodieerde rijksaccijnzen te kunnen voldoen in verband met de behoefte van een groot aantal inwoners. (Het aandeel zou stijgen na de scheiding van Heerlen van *f* 1.500,— tot *f* 2.175,—; per hoofd moest deze belasting *f* 1,45 opbrengen).

De districtscommissaris van Aken brengt op 11 februari 1849 rapport uit aan Gedeputeerde Staten van Limburg:

„in overweging hebbende genomen voormelde klagten en de wederlegging derzelve, opgenomen in de hierbijgaande deliberatie (het antwoord van de gemeenteraad van Heerlen van 12 januari 1847) het mij is voorgekomen dat enige van de hier in kwestie zijnde klagten niet ongegrond en wel onder andere die betreffende de volgende onderwerpen als:

1e. Het nemen uit de Gemeentekas van *f* 40,— voor huur van een Nachtwacht-huis ten behoeve van het gehucht Heerlen; want mijns dunkend is het onbillijk dat de kosten ten einde voorschreven veroorzaakt voor eenige ingezetenen door de Gemeentekas worden gedekt, terwijl de anderen hierin moeten voorzien uit eigene beurs.

2e. Het verzuim van den veldwachters-dienst te Heerlerheide, daar het geen twijfel lijdt dat één veldwachter alleen voor zoo eene uitgestrekte gemeente als deze, onmogelijk zijne functie naar behooren kan waarnemen.

3e. De uitgave eener som van *f* 70,— voor het opwinden van het horologie te Heerlen, voor zoover de hoegrootheid derzelve betreft, als komende mij deze som overdreven voor. voor zoo een klein werk als wel de opwinding van een horologie vereischt.

4e. Het onderhoud der Kerktorenspsits te Heerlen, vermits het mij dunkt dat indien de kosten daartoe aan te wenden, door de gemeente-middelen worden gedragen voor eene Kerk, dit alsdan op denzelfden voet moet worden gehandeld voor al de Kerken van de gemeente ressorterende.

5e. De aanvraag ter bekoming van eenen waterput, dewijl het, mijns inziens, niet dan billijk is, daar de waterputten te Heerlen, door de gemeente zijn gemaakt en onderhouden, dat er almede eene te Heerlerheide worden daargesteld.

6e. Het toekennen eener hoogen toelage uit de Gemeente-fondsen aan een der vicarissen van Heerlen, als wel aan die van Heerlerheide de gegrondheid dezer klage, schijnt de betrokken

Raad dan ook wel zelfs te erkennen vermits hij hiervan hoegenaamd geene motieven weet bij te brengen, wel is waar men bij art. 8 van voormelde deliberatie, zich verantwoordt, doch die verantwoording is zoo zwak dat dezelve, mijns erachtens, niet als dusdanig kan worden aangenomen en alzoo geene aanmerking verdient.

Wat nu aangaat de aanvraag tot scheiding verneem ik, in overeenstemming met het gevoelen van den Raad, alsmede van de onder-teekenaars van het tegen-request d.d. 21 november 1846, dat dezelve veel eer zouden strekken ten na- als ten voordeele der ingezetenen van Heerlerheide, en dezelve derhalve voor geene gunstige overweging vatbaar is”.

Na kennisneming van dit rapport wordt in de vergadering van Gedeputeerde Staten van 26 februari 1847 goedgevonden en verstaan dat:

„De Heeren A. Lekens en Fr. Corten, leden dezer vergadering, bij dezen te committeren om zich naar de gemeente Heerlen te begeven ten einde in eene te beleggen vergadering des gemeenteraads naar de al of niet gegrondheid der verschillende door reclamanten aangeduide punten van bezwaar, onderzoek te doen en om nopens den uitslag daarvan een omstandig rapport begeleid van tusschen consideratien en advies uit te brengen”.

Het uiteindelijke resultaat hiervan is ons onbekend. Uit de notulen van de gemeenteraad over het jaar 1847 blijkt niet dat er een vergadering met deze heren is gehouden. Mogelijk is het in een onderhandse bespreking afgedaan.

Wel behandelt in de vergadering van 28 augustus 1847 de gemeenteraad van Heerlen een advies van het Kerkbestuur van Heerlerheide aan Gedeputeerde Staten om de gemeente te gelasten „van de nodige middelen aan te wenden: om in het bevoorstaande gevaar waaraan de Kerk te Heerlerheide wegens hare gevaarlijke ligging blootgesteld zoude wezen, te voorzien”.

Burgemeester Jaegers met schepen Smeets en raadslid Ross berichtten dat zij reeds op 19 juli ter plaatse zijn geweest naar aanleiding van een tweetal adviezen van het Kerkbestuur. Ze hebben geen beschadigingen kunnen constateren maar zijn niettemin met de pastoor en de president van het Kerkbestuur overeengekomen „eene batte met fascinen langer dan de Kerk breed is, te doen aanleggen, hetwelk dan ook diezelfde week door den Kantonnier en de ingezetenen van Heerlerheide is bewerkstelligd geworden”.

Het antwoord besluit dan met een aanval op de pastoor, waaruit de gespannen verhouding met het gemeentebestuur duidelijk blijkt. „Dat evenwel de gemeenteraad uit de jongst ingediende klagt van het Kerkbestuur te Heerlerheide aan Heeren Gedeputeerde Staten

de volle overtuiging verkregen heeft, dat de Heer Pastoor (want de overige leden van het Kerkbestuur zijn hierin niet te verdenken) slechts bedacht is, het gemeentebestuur moeilijkheden te veroorzaken, en dat het te wenschen ware dat dezelve hierin door zijnen Kerkvoogd gestuit werd, want in stede van in zijne parochie de rust en vrede te handhaven, schijnt dezelve slechts genoeg te nemen door zijne parochianen op allerhande wijze tegen het gemeentebestuur op te ruijen.

Gedaan in de vergadering van den gemeenteraad te Heerlen den 28 Augustus 1847”.

Wat het verdere verloop is geweest, blijkt niet uit de mij ter beschikking zijnde stukken.

Dat zich in de veertiger jaren van de vorige eeuw een streven tot afscheiding en zelfstandigheid openbaarde, is op zichzelf niet vreemd.

Ook provinciaal was dit het geval zoals uit de rapporten van gouverneur Gericke van Herwijnen aan de Koning blijkt. Limburgse politieke figuren als Pité de Villers, de graven d'Ansembourg, Michiels van Verduynen, Scherpenzeel de Heusch e.a. ijverden voor een zelfstandig hertogdom Limburg naar analogie van het groot-hertogdom Luxemburg.

Daarna wordt over afscheiding van Heerlerheide van Heerlen niet veel meer gehoord, totdat in 1901 de inwoners van Heerlerheide zich opnieuw met een advies aan Gedeputeerde Staten wendden, waaruit blijkt dat de vroegere tegenstellingen nog altijd bestonden.

(Wordt vervolgd)

Ir. C. RAEDTS.

Naar aanleiding van de vondst van een haardsteen nabij kasteel Strijthagen te Welten

Bij tuinwerkzaamheden nabij kasteel Strijthagen te Welten vond de heer L. L. Eymael, Weltertuinstraat 57 te Heerlen, een haardsteen met wapen, die op 8 mei j.l. door tussenkomst van mej. H. J. Okhuijzen, hoofd van de St. Annaschool te Welten, bij de gemeentelijke oudheidkundige dienst ter nadere bestudering werd gedeponereerd.

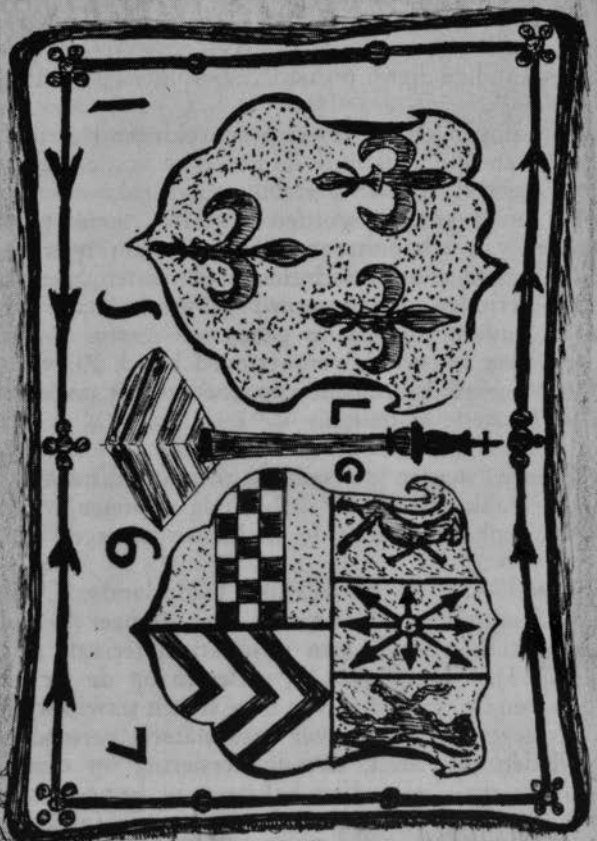
Haardstenen zijn in onze streken geen zeldzaamheden. In nagenoeg ieder museum en oudheidkamer kan men ze vinden, zij het dan ook, dat ze hier meestal uit hun verband zijn gerukt en als zelfstandige eenheid in de inventaris worden vermeld. Soms geeft men ook reconstructies van schoorsteenwanden, die dan over het algemeen samengesteld worden uit verschillende elementen, meestal afkomstig uit diverse perioden. De bewaard gebleven haardwanden in de kastelen en andere historische gebouwen geven ons daarentegen meestal een meer historisch verantwoord beeld. Zij vormen normaliter wel een eigentijdse eenheid, opgebouwd uit onderdelen die wel uit dezelfde periode stammen.

De haardstenen werden gewoonlijk tussen bakstenen ingemetseld, waardoor ze vaak niet direct in het oog springen, vooral wanneer de „schouw” ook nog versierde en kleurrijke tegels bevat.

In het Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond van 15 september 1959 wordt door de heer J. Hollestelle een uitvoerig artikel, voorzien van illustratiemateriaal, aan de haardstenen gewijd ¹⁾. Hierin gaat hij nader in op de techniek van het vervaardigen en de „evolutie” van deze stenen terwijl tevens een overzicht wordt gegeven van de over deze materie verschenen literatuur in het verleden. Hij stelt, dat de versiering op deze stenen niet aangebracht is door een effen baksteen te bewerken, hetgeen een zeer moeizame en ondankbare arbeid zou zijn, of door de pasgevormde, nog ongebakken stenen uit de vrije hand te modelleren. Het reliëf kwam tot stand door middel van een stempel, die in de vochtige klei werd gedrukt.

Algemeen wordt aangenomen, dat de oudste haardstenen uit het laatste kwart van de 15e eeuw stammen, maar zij zullen ongetwijfeld „voorgangers” gehad hebben in de vorm van onversierde bakstenen voor schoorsteengebruik. Tijdens de periode dat de huizen nog van hout werden opgetrokken gold voor de meeste steden reeds het

0 4 2 3 4 5 cm.

NE

voorschrift, dat de wand waartegen het haardvuur was geplaatst, van steen moest worden vervaardigd of daarmee bekleed. Het ligt voor de hand, dat voor dit doel het liefst een speciaal daartoe geprepareerde en vuurvaste steen werd gebruikt. Vooral in Vlaanderen slaagde men er spoedig in een steen te vervaardigen, die aan de gestelde eisen voldeed. Van hieruit werden ze ook aanvankelijk geëxporteerd. Ze kregen daarom de naam van „Vlaamse steen”. Later zijn ze ook in andere streken, vooral in de Zuidelijke Nederlanden, vervaardigd.

Aan de hand van oude schiderijen kunnen we ons een idee vormen hoe zo'n laat-middeleeuwse schouw er uit zag. Bij het stijgen van de welvaart nam de behoefte aan versiering van de kamerwanden toe, waarbij ook de haardwand werd betrokken. De eenvoudige rode plavuizen op de vloer maakten plaats voor geglazuurde tegels met kleurrijke figuren en achter de haard wilde men ook wel wat afwisseling.

De werkmethode voor het aanbrengen van de versiering alsmede de voorstellingen hebben natuurlijk diverse stadia moeten doorlopen. Van de meest eenvoudige bewerking door middel van het toepassen van de kerfsneetechniek kwam men ertoe in latere tijden de versieringen meer „relief” te geven. De meest voorkomende motieven waren heraldische figuren zoals de Bourgondische vuurslag, de Franse liele, de leeuw en de rijksadelaar; verder mannen- en vrouwenkoppen al dan niet in medaillon; twee naar elkaar toegevoerde koppen op één steen of één kop in het midden. Ook komen eenvoudige tafereelen uit de bijbelse geschiedenis of uit heiligenlevens voor, waarbij dan verschillende stempelafdrukken werden gebruikt om een verhaal uit te beelden.

De versiering zelf bracht men aan op de platte zijde van de steen, die daartoe ook de meeste plaats bood. Dit had tot gevolg, dat de stenen op de kant tegen de wand moesten worden aangebracht. Om desondanks toch de nodige stevigheid te verkrijgen was men genoodzaakt de dikte van de haardstenen groter te maken. De lengte werd geringer dan bij normale bouwstenen. De oudste haardstenen hebben een gemiddelde lengte van 13—15 cm., een hoogte van 9—10 cm. en een dikte van 7—10 cm.. De gewone baksteen uit die tijd maten meer dan 20 cm. en zijn doorgaans niet dikker dan 6 cm. Ook deze maten zijn in de loop der tijden aan de gebruikelijke eigentijdse normen aangepast.

De materiaalsamenstelling verschilt uiteraard ook naar plaats en tijd. In onze streken gebruikte men meestal een grove, lichtrose tot geel bakkende grondstof. Tot in de 18e eeuw gaf men hier de voorkeur aan dikke stenen met een breed ingelijste versiering. In de omgeving van Antwerpen werd vóór het midden van de 16e eeuw al

een fijne, roodbakkende klei verwerkt. In tegenstelling tot het Luikerland waren de reliefs hier in een smalle lijst geplaatst. Later treffen we zelfs haardstenen aan zonder lijst. Dit had vooral voor het uitbeelden van tafereelen grote voordelen. In een later stadium komen dan de geglazuurde stenen op de markt, die in afmeting kleiner waren. Tenslotte zou in deze opsomming nog vermeld kunnen worden de grote haardsteen, ook wel afsluitsteen of deksteen genoemd, die tweemaal zo groot als een gebruikelijke haardsteen en aan de bovenzijde halfcirkelvormig is. Deze cirkel vertoont ook wel eens de vorm van een stompe driehoek.

Vaak hebben de makers van deze stenen ook het jaartal op hun fabrieksprodukten vermeld, hetgeen voor de datering vanzelfsprekend belangrijk is. De te Welten gevonden steen draagt het jaarcijfer 1567 (zie afbeelding).

Als centra voor het vervaardigen van dit soort stenen worden genoemd Antwerpen en Luik. Dit houdt echter niet in, dat er ook elders gebakken kunnen zijn. Na 1625 blijkt de produktie snel achteruit gegaan te zijn ten gevolge van de opgang van de gekleurde tegeltjes en het ingebruik komen van de gietijzeren haardplaten. Uit deze tijd worden ook al kachels vermeld met versierde gietijzeren wanden. Een van de grote voordelen van de geglazuurde tegel was wel dat hij goed afwasbaar was, terwijl de haardstenen snel hun glans verloren door roetafzetting. In vrij korte tijd werd deze concurrentiestrijd in het nadeel van de haardsteen beslist.

In Luik en omgeving handhaafde zich echter de fabrikage van de haardstenen. Tot omstreeks 1700 volhardde men hier zelfs bij het oude model van ± 9 cm. dikte en de eenvoudige versiering in een brede lijst. Zeer veel stenen zijn bewaard gebleven, die voorzien zijn van het Luikse wapen, n.l. het perroen met de letters L G. Er zijn eveneens stenen teruggevonden, die naast het wapen van Luik ook nog versierd zijn met andere afbeeldingen (o.a. het wapen van de prins-bisschoppen, het Christus monogram en met eenvoudige heraldische en mythologische figuren zoals de leeuw, de griffioen etc.).

De te Welten gevonden steen draagt alle kenmerken van de Luikse fabrikage: de vorm, de kleur, de samenstelling van de grondstof, het wapen van Luik met de letters L G, een wapenschild en de versiering in een brede lijst. Een identiek exemplaar bevindt zich in het Musée Cinquantenaire (Jubelparkmuseum) te Brussel, doch draagt het jaartal 1616 ²⁾. Het wapen wordt hier beschreven als het wapen van prins-bisschop Ferdinand van Beieren ³⁾, die geregeerd heeft van 1612—1650 ⁴⁾. Dit kan gezien de datering van de Weltense steen onmogelijk als vaststaand worden aangenomen.

Om uitsluitsel te krijgen over dit wapen werd het ter beoordeling

voorgelegd aan baron de Poswick te Limbourg s/Vesdre, een deskundige op het gebied van de heraldiek in het Luiker land. In zijn brief van 15 mei j.l. stelt hij, dat het een interessante haardsteen is, doch dat de 2 erop voorkomende wapens moeilijk thuis te brengen zijn, omdat de juiste betekenis van de onderdelen en de heraldische kleuren uit het stuk niet blijken. Desondanks geeft hij toch een beschrijving van de onderdelen zonder zich echter aan een duidelijke uitspraak te wagen. Hij omschrijft het geheel als volgt:

- het linker wapen* : 3 lelies die niet alleen voorkomen in het Franse koninklijke wapen, doch ook door andere belangrijke families worden gevoerd;
- het rechter wapen* : gedeeld in een boven- en benedenhelft:
- bovengedeelte links* : een staande, naar rechts gewende leeuw;
- midden* : een karbonkel met 8 stralen; normaal komt dit teken voor met 6 stralen; het doet denken aan de familie von Bock, een tak van de familie Goldstein; dit teken met 8 stralen is eveneens afgebeeld boven de ingang van kasteel (?) Hebscheid;
- rechts* : een staande, naar links gewende leeuw;
- benedengedeelte links* : 3 geblokte balken, zoals die voorkomen bij de familie La Marck; hier ontbreekt echter de leeuw; vermoed wordt dat deze variant vaker voorkomt in deze uitgebreide familie;
- rechts* : 3 kepers.

Wellicht bevindt zich onder de lezers iemand, die over dit wapen nadere inlichtingen zou kunnen geven. Gaarne zullen voor eventuele suggesties of beschrijvingen plaatsruimte ter beschikking worden gesteld.

N. EUSSEN.

Noten:

- 1) *J. Hollestelle*: Haardstenen; in: Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, zesde serie, jrg. XII, afl. 4, 15 september 1959, 257—278.
- 2) *J. Hollestelle*: o.c.; afbeelding 3, linkerzijde op één na de laatste haardsteen.
- 3) *J. Hollestelle*: o.c., 276.
- 4) *De Grote Winkler Prins*, deel 7; Amsterdam-Brussel 1968, 451—452.

Over het personaatschap

van de St Pancratiuskerk te Heerlen, a^o 1466

Men verkreeg het patronaatsrecht door het stichten of financieren van een kerk, kapel of beneficie ¹⁾. In de loop van de twaalfde eeuw heeft de Kerk dit eigendomsrecht van de grondheren vervangen door het recht van patronaat ²⁾, d.i. het recht dat de heer bezit om bij de bisschop of aartsdiaken een kandidaat voor te stellen ter bekoming van een geestelijke bediening. De persona was gewoonlijk een hooggeplaatste geestelijke ³⁾, die tot geen residentie verplicht was en zich in de uitoefening van zijn ambt liet vervangen door een priester, die in feite de pastorale functie uitoefende: vicarius perpetuus ⁴⁾. Evenals de overige pastoors was hij onverplaatsbaar en trok een gedeelte van de inkomsten van de parochie door de persona afgestaan.

Heerlen was een personaat. De parochie genoot rijke inkomsten van kerkgoederen en tienden, want de kerk behoorde tot de zgn. „ecclesiae integrae” volgens het oude statutenboek van het dekenaat Susteren, waartoe Heerlen behoorde en dat in 1307 door de deken van Susteren aangelegd werd. ⁵⁾ Het personaatschap van Heerlen behoorde aan de graven van Ahr-Hochstaden, van wie de stamvader Ricuinus van Limburg a/d Vesdre was. Zijn zoon, bisschop Udo van Toul. trad in Heerlen in zijn rechten. Blijkens een schenkingsacte van 1065 was deze de grondheer — eigenaar van de drie kerkjes van Heerlen, Voerendaal en Welten: de H. Andreas, apostel. St. Laurentius en St. Martinus ⁶⁾. Na hem kwamen de bovengenoemde heren van Ahr-Hochstaden, Wickrade, Valkenburg en de hertogen van Brabant-Limburg. Bij het sluiten van het Partage-Tractaat in 1661, toen Heerlen Staats werd, verviel het personaat en kwamen de geestelijke goederen aan de Staten-Generaal onder beheer van een afzonderlijke ontvanger ⁷⁾.

Op 10 augustus 1466 vaardigde Philips de Goede, hertog van Brabant en Limburg, een charter uit, waarbij hij de drossaard van Valkenburg Frederik van Wittem (1453—1467) ⁸⁾ of zijn stadhouder opdracht gaf de inkomsten van het personaat van Heerlen onder zijn beheer te stellen, totdat een opvolger zou zijn benoemd ⁹⁾.

Het document bevindt zich in het Rijksarchief in Gelderland en

berust in het Archief van de Heren en Graven van Culemborg. (Inv. 1427, reg. nr. 1827). Het is gedagtekend te Brussel op 10 augustus 1466. De inhoud van de tekst in extenso gaat in fotocopie en transcriptie hierbij.

FR. CRUTZEN.

- 1) *J. Habets*, Geschiedenis van het bisdom Roermond, I, Roermond 1875, blz. 300, nota 1.
- 2) *Boeren-Nolet*, Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen, Amsterdam 1951, blz. 319.
- 3) *P. Peters*, Geestelijke bestuurders van Heerlen. In: 40 jaren spoor en mijnen in Zuid-Limburg, Heerlen 1936, blz. 182—185.
- 4) *T. Goossens*, Geschiedkundige beschrijving van het aloude kerspel Blerick bij Venlo. In: Publications . . . . Limbourg, 1870, blz. 237 e.v.
- 5) *P. Peters*, o.c.
- 6) *J. Tesser*, Kerkwijding te Voerendaal door Paus Leo IX in 1049. In: De Maasgouw 1949, blz. 57.
. . . . de nostro proprio allodium quod dicitur Herle, in episcopatu Leodiensi, et medietatem matris ecclesiae Furentelae, quod ex eodem allodie est, quae est consecrata in honore sanctorum martyrum Laurentii atque Vincentii, et sanctorum confessorum Mansueti et Apri, per manus sancti et venerabilis Leonis IX Apostolici, et quartam partem duarum capellarum ad praedictae matris ecclesiae locum pertinentium, quarum una est sita in Herle, dedicata in honore S. Andrae Apostoli, altera in Waltina, in honore Christi confessoris Martini, ...
- 7) *P. Peters*, o.c.
- 8) *J. M. v.d. Venne*, Geschiedenis van het Kasteel van Valkenburg, zijn heren en hun drossaarden, Valkenburg 1951, blz. 122.
- 9) *P. Peters*, o.c.
E. Vreuls, Het personaat te Heerlen. In: De Maasgouw, 1930, blz. 64—65.

Wij Philips kinder Onnen gode spritoge van Boergoenginen van Lotharingen ende
 van hollant van zeelant ende van Namen marcgreve des heiligen rijcs here
 van friesland saluyt om sekere saken ende dair toe porrende ontbieden wij U
 ende ernstelic bevelen daer toe committerende op dats van noede zij bij desen
 onsen brieve dat ghij terstont desen onsen brief oversien hebbende
 neemt ende set of doet nemen ende setten in onsen handen dat
 personaet of personaeschap van Herle gelegen onder U ende in Uwen
 ampte ende bedrive cortelings verschenen ende noch ledich staende
 bij doode des lesten besitters desselven mitgaders alle ende yegelijke
 tijtelike goede den selven personaetschap toebehoirende ende ten regi-

Wij mynen holden herle

M. Coenraed

Phelips, bijder gratien gods hertoge van Boergoenginen, van Lotharingen, Brabant ende van Lymborch, greve van Flaenderen, van Artois, van Boergoengine, palatin van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Namen, marcgreve des Heiligen Rijc, here van Vrieslant, van Salijs ende van Mechlen, onsen drosset van Valkemburch of sijnen stadhouder, Saluyt. Om sekere saken ende redenen wille ons dair toe porrende ontbieden wij U ende ernstelic bevelen, daer toe committerende op dats van noede zij bij desen onsen brieve dat ghij terstont desen onsen brief oversien hebbende neemt ende set of doet nemen ende setten in onsen handen dat personaet of *personaeschap van Herle* gelegen onder U ende in Uwen ampte ende bedrive, cortelings verschenen ende noch ledich staende bij doode des lesten besitters desselven mitgaders alle ende yegelijke tijtelike goede den selven personaetschap toebehoirende ende ten regi-

Van Ambrach, vromen van staenden van Anst, van Weeg, Palatin, van Henegou
 v. duessant van Saline en van mercken onsen Drosset van Dillemburg, of
 den wij 6 ende ernstelic beuelen. Dat toe comitteren op dat van noede zij by
 wt ende set of. Doer nemd ende setten in onsen handen dat ysoner of ysoners
 te ende nocht te dief. maen by doode der leuen besittere desseluen, mitterder alle
 inente van dien ordeneert ende setten zelve ysonen een of meer dair toe mit wesende
 v. van onsen wegen ysonen werden besorgen oick en so vele doen dat gods dienst
 alre en behouue gedaen zij. Sonder vanden seluen ysonersfynge of vanden by dellen
 v. dat vanden sal dat wij by anden onsen oren besorgenden brieve van collacien alle
 sullen hebben. Want ons alsoe schijft vanden dat gedaen zij. Gegeuen in onsen stad
 esentgeschick.

mente van dien ordeneert ende stelt zekere personen een of meer dair
 toe mit wesende, die dair aft rekeninge ende bewijs doen moigen
 tallen tijden ende stonden als zij des van onsen wegen versocht werden,
 besorgende oick ende so vele doende dat gods dienst sulck als van
 wegen des vurs. personaetschaps men sculdich is te doene volcomelic
 ende behoirlic gedaen zij sonder vanden selven personaetschappe of
 vanden tijdeliken goede desseluen enige hantlichtinge over levering
 of ontslach te doene totter tijt toe dat U blijken sal dat wij bij
 anderen onsen openen besegelden brieve van collacien alsoe wij tot
 hertoe geplogen hebben vanden selven personaetschappe anders
 gedisponeert sullen hebben. Want ons alsoe gelieft ende willen dat
 gedaen zij. Gegeuen in onsen stad van Bruessel opten Xen. dach van
 augusto int jair ons heren duysent vierhondert zesendetzestich.

Bij mijnen here den Hertoge.

Stichting en stichter

van de

Limburger Koerier te Heerlen

Bij gelegenheid van het 80-jarig bestaan van de Limburger Koerier verscheen in oktober 1925 een extra editie, waarin wél nader werd ingegaan op de ontwikkelingsgeschiedenis van de stichting en waarbij tevens de schijnwerpers werden gericht op de stichter ¹²⁾. Deze uitgave werd verzorgd door „Het Advertentiebureau”, het orgaan van de Vereniging van Erkende Advertentiebureaux in Nederland, dat in voorafgaande maanden reeds artikelen plaatste over de lotgevallen van b.v. de Nieuwe Rotterdamsche Courant, het Algemeen Handelsblad, de Maasbode en de Standaard, namen, waarvan we er tegenwoordig enkele missen op onze leestafels. Aangezien dit feit samenviel met een belangrijke uitbreiding van de technische inrichting van de Limburger Koerier, heeft de redactie dit artikel in zijn geheel overgenomen en er een feestuitgave van gemaakt onder de titel: „*De Limburger Koerier. Haar ontstaan en geschiedenis. Haar opbloei en uitgroeiing*”. Hieruit citeren wij:

„Kort na 1830 kende men in Nederland van Limburg niet heel veel meer dan het bestaan van Maastricht, Venlo en Roermond. Over steenkolenmijnen sprak men nog zoo goed als niet, en van het bestaan van het dorpje „Heerlen” hadden negentig percent onzer landgenooten geen vaag vermoeden. Daar, in dat toen nog landelijk plaatsje, niet verre van de Duitsche grens, woonde een boekhandelaar, Karel Weyerhorst, bij wien men ook, zooals toenmaals in de dorpen gebruikelijk was, allerlei andere artikelen kon koopen. „Der Karl” — zooals de inwoners hem gemeenlijk noemden — was een zéér ondernemend man: hij zag in het verspreiden van nieuwstijdingen in de streek een levensvatbare onderneming, en zoo ontstond het „Weekblad van Heerlen”, waarmede hij zelf als colporteur den boer op trok.

Het jaar hierop is het blad herdoopt met den titel, dien het, behoudens een kleine spellingswijziging, nog heden draagt: „DE LIMBURGER COERIER”.

Aanvankelijk was er nog al variatie in de wijze van verschijning: nu eens verscheen het blad met grootendeels Nederlandschen, dan weer met grootendeels Duitschen tekst, wat, naar de overlevering wil, in hoofdzaak afhing van de omstandigheid, of Karel Weyerhorst een Nederlander of een Duitscher als redacteur voor zijne uitgave had weten te vinden. In de jaren 1880—1883 (het blad was inmiddels tweemaal sinds 1872 en driemaal per week sinds 1878 gaan ver-

schijnen) is „de jonge Weyerhorst” redacteur geweest. Frans Weyerhorst was inderdaad jong; hij stierf reeds op 23-jarigen leeftijd.

Opmerkenswaard is, dat de Limburger Koerier steeds iets geheel eigens gehad heeft, zóó wat uiterlijk aanzien áls inhoud betreft; ja in de wijze van expeditie zélf, steeds haar eigen weg is gegaan. Voor een belangrijk deel heeft het blad zijn opgang te danken gehad aan 'n vernuftig idee van Karel Weyerhorst: wel merkwaardig het zelfde idee, 't welk den uden heer Nygh tezelfder tijd zooveel succes bezorgde voor zijn Nieuwe Rotterdamsche Courant — en dat absoluut onafhankelijk van elkaar, vermits het isolement van Zuid-Limburg toen nog volkomen was — om n.l. in de jaren 1870—71 tot het verkrijgen van berichten over den Fransch-Duitschen oorlog van post-duiven gebruik te maken. In Zuid-Limburg vooral was de belangstelling ongewoon gespannen; in den Heerlerhoek sympathiseerde men met de Duitschers, den Valkenburgsch-Maastrichtschen kant uit met de Fransen. Weyerhorst koos géén partij doch gaf maar steeds berichten. waarmee hij vaak de „grootte” kranten vóór was, — en zoo genoot zijn blaadje een voor dien tijd ongekende verspreiding.

Maar de eigenlijke bloei van het blad is toch pas gekomen, toen pastoor Thissen, gewezen leeraar te Rolduc en sinds 1883 parochieherder in het nabij Heerlen gelegen dorpje Amstenrade, de redactie van de inmiddels vergrootte „Limburger Koerier” op zich nam.

Toen gebeurde het merkwaardige, dat de Limburger Koerier, een blad met zoo sterk uitgesproken provinciaal karakter, óók lezers vinden ging in beduidend getal in oostelijk- en midden-Noordbrabant, ja zelfs in alle ándere provincies én de grootte stadscentra: Amsterdam, Rotterdam en den Haag niet uitgezonderd.

Thissen was een scherpe kop, en . . . . hij had een scherpe pen. Eene voor onze hedendaagsche begrippen wat ál te scherpe. Maar 'n dikke veertig jaar geleden waren de toestanden heel anders dan nu! Er waren, om iets te noemen, heele dorpen, waar nog geen enkel blad kwam, behalve dan misschien bij den burgemeester, den pastoor, den dokter en den notaris, — als die twee laatsten er al waren, wat ook nog lang niet altijd het geval was. En dán waren de in den Heerlerhoek gelezen kranten nog vaak Duitsche: uit Aken of Keulen, — terwijl in Maastricht Luiker bladen werden gelezen òf het ter plaatse in de Fransche taal uitgegeven blad „Le Courrier de la Meuse”. Onder zúlke omstandigheden een Nederlandsche krant opwerken tot een dagblad (dat werd de Limburger Koerier in 1892) is een kranig stuk werk geweest. En al werkte de vooruitgang der tijden, en het langzaam achteruitdringen van het Fransch en het Duitsch door het Nederlandsch, Thissen in de hand, hem valt de eer niet te ontzeggen, dat hij met zijn populaireren schrijftrant volkomen aan het volkskarakter aangepast, *zijn volk heeft leeren lezen*. Al werd naast de Dagblad-uitgave een z.g. „Anderdaagsche-uitgave” aangehouden — het wilde voor dien tijd niet weinig zeggen dat

onder Thissen's redactie de gezamenlijke oplaat dier edities tot circa 16.000 exemplaren steeg, wat de aanschaffing van een rotatiepers — o, ongezien wonder voor het dorpje Heerlen! — noodzakelijk maakte. (De rotatiepers kwam, zoals we reeds zagen, in 1873 voor het eerst op de markt).

In 1899 is er een nieuwe periode in de geschiedenis van de Limburger Koerier geopend.

De gebroeders Van de Weyer kochten in Februari van dat jaar de Limburger Koerier van Karel Weyerhorst. Met scherp blik zagen zij, dat om het blad verdere uitbreidingsmogelijkheid te geven, overplaatsing ervan naar de gewestelijke hoofdstad een onmisbaar vereischte was. Het was een heele durf. Maastricht was nooit een gunstig terrein voor courantiërs geweest: de eene krant na de andere, hetzij in 't Fransch, hetzij in 't Nederlandsch gesteld, had het moeten opgeven.

Toch hebben de heren Van de Weyer de overplaatsing van de Limburger Koerier uit Heerlen naar Maastricht aangedurfd.

Die overplaatsing geschiedde 10 Augustus 1901. Er was te Maastricht, in de Wolfstraat een diep pand met mooien 18e eeuwshen gevel aangekocht, dat, voorheen een kapitale heerenhuizinge, later als zeepfabriek was ingericht geweest. Deze omstandigheid gaf spotvogels aanleiding om, zinspelend op de voormelde ongunst van Maastricht voor dagblad-uitgaven, van de overplaatsing van de Limburger Koerier uit Heerlen te zeggen, dat „de gazet” te Maastricht om zeep wilde gaan.

Ze is echter alles behalve „om zeep” gegaan, al waren de moeilijkheden, waarmee men tijdens en na de overplaatsing heeft te kampen gehad, ontzettend groot”.

Het jubileumnummer gaat dan nader in op de Maastrichtse periode van het blad, hetgeen wel interessant is, doch voor ons onderzoek geen nieuwe gezichtspunten opent.

Een ander geluid m.b.t. de stichter vernemen we anno 1936 uit de mond van de toenmalig oudste lezeres van het blad, door een journalist geïnterviewd, waarvan het verslag werd opgenomen in de krant van 21 maart 1936 onder de titel: „*Toen de Limburger Koerier geboren werd. Onze oudste abonné te Weert aan het woord. Uit den tijd der kinderziekten van een groot dagbladbedrijf*”¹³). Mevrouw de wed. F. Gemmeke te Weert: „die 50 jaar geleden nog in Heerlen woonde, heeft er aan de Emmastraat de eerste levensperiode van den Limburger Koerier meegemaakt, toen de heer Weyerhorst Sr. uit Geilenkirchen naar de Mijnstreek was gekomen om er, heel, heel bescheiden het eerste krantje te drukken voor Limburg. De oude moeder Weyerhorst was eene voortreffelijke vrouw, die ons steeds vertelde uit haar jeugd. Ook Lena, de oudste dochter, vertelde altijd over de moeilijkheden die ze meegemaakt hadden en over hare reis naar den koning. Dit moet ge-

weest zijn einde 40er of begin 50er jaren, het kleine krantje werd toen nog in het Duitsch uitgegeven. Vroeger moest in die tijd zegelrecht voor de kranten betaald worden ¹⁴). Dit hadden de Weyerhorsten een tijdlang niet gedaan. En ze werden zwaar beboet, zoo zwaar, dat zij het onmogelijk betalen konden. Toen heeft Lena zich opgepakt, is naar Den Haag gegaan en wist zelfs door te dringen tot bij den koning. Daar heeft ze zoo geklaagd over de moeilijkheden van haar krantje, dat de koning haar kwijtschelding heeft gegeven". Over het bedrijf te Heerlen vertelt mevrouw Gemmeke verder: „Veel materiaal hadden ze niet. 't Heele gedoe stond in één kamertje. Eens in 't jaar ging Lena naar Aken en kocht daar bij de „Echo der Gegenwart" de oude letters op, die in „'t Weyerhörské" nog best dienst konden doen. Karel Weyerhorst Lena's broer, die later de zaak op zijn naam kreeg, was een pientere jongen. Als kereltje van 12 jaar bracht hij zelf de kranten rond bij de gegoede abonné's en hij wist 't wel zoo handig te doen, dat hij met de feestdagen altijd met appels, vla en andere lekkernijen in zijn tasch naar huis kwam.

Welk een omvang het bedrijf in die dagen had, blijkt wel, dat het voor 't noodzakelijk levensonderhoud der directeursfamilie noodig was, dat mevrouw Weyerhorst er een winkeltje in koloniale waren bij dreef. De redakteur, mr. Jordan, deed met zijn directie 't werk voor de krant tusschen de balen bruine bonen, de leverworst en de suiker, wat de heren, hopen we, niet tot het voeren van journalistieke kruidenierspolitiek moge geïnspireerd hebben".

Dat de uitgave van deze krant practisch vereenzelvigd werd met de uitgever, komt duidelijk tot uitdrukking in het gezegde van weleer, wanneer men hoorde vragen: „Zeg kiek 'ns of d'r Weyerhorst nog neet in de bös ligt".

Mevrouw Gemmeke besluit haar verhaal met een zeer merkwaardige passage, die in plaats van een duidelijke uitspraak, een nieuw vraagteken oproept. Ze zegt, dat: „de eerste pers te Heerlen werd opgesteld door den leerlooier uit Geilenkirchen, die in het kleine huisje in het oude Heerlensche centrum zijn geluk kwam zoeken, 't niet vond, maar toch anderen den weg leerde, nadat de eerste moeilijke stappen waren gezet". Deze eerste pers moet gestaan hebben in de Emmastraat, het huis naast het oude pand „de Helm", thans het reisbureau van Lissone-Lindemann (zie situatietekening). Duidelijk komt hierin naar voren, dat een leerlooier uit Geilenkirchen de pers te Heerlen heeft geplaatst. Wie hier precies mee bedoeld wordt is niet duidelijk. Of zou dit Frans Weyerhorst kunnen zijn, die van de gemeenteraad van Heerlen in zijn vergadering van 10 juli 1838 vergunning kreeg tot oprichting van een leerlooierij aan het Gasthuis ¹⁵)? En in welke verhouding staat deze dan tot de familie, die een begin maakte met de exploitatie van de Limburger Koerier te Heerlen?

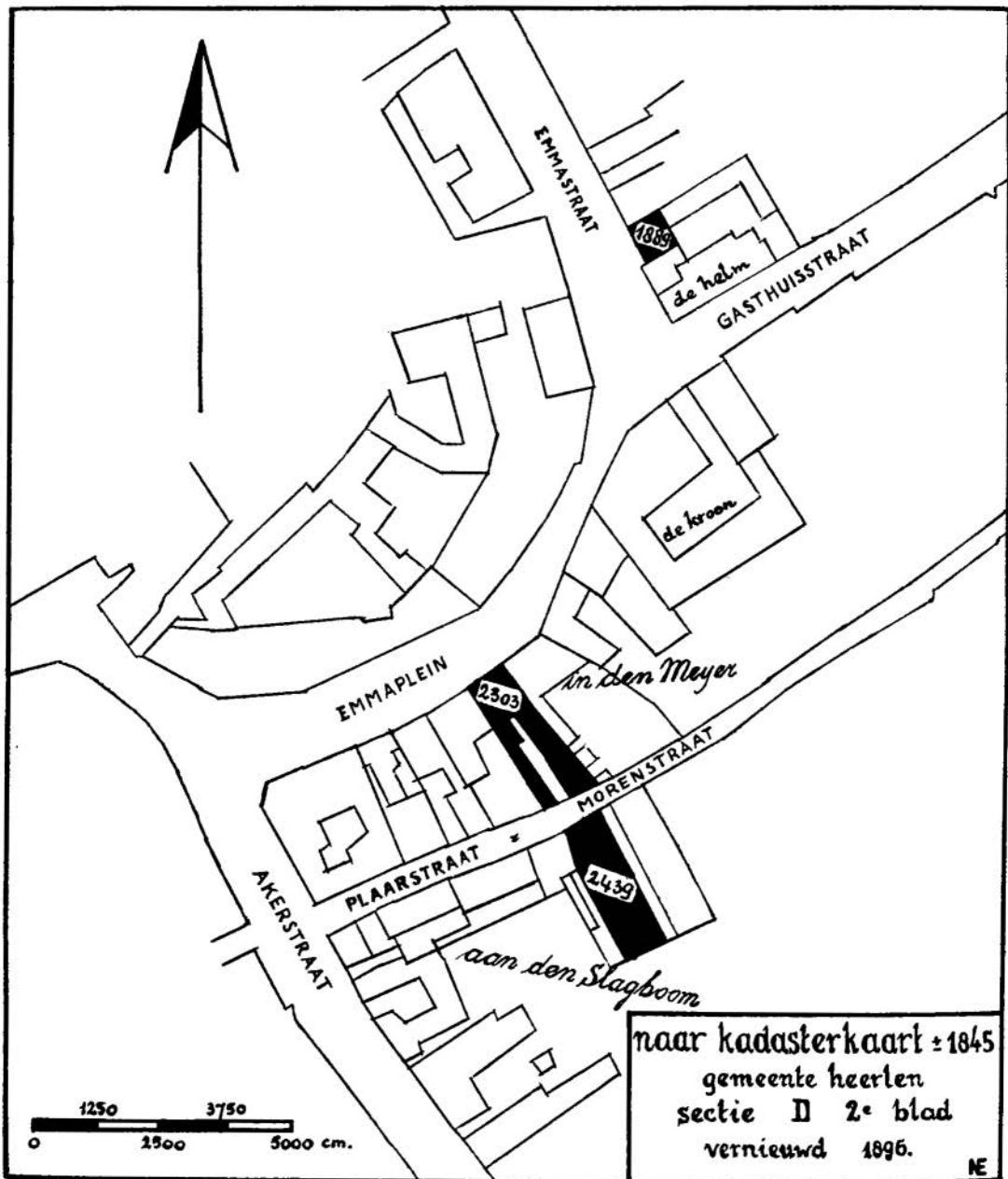
Lijnrecht tegenover de verklaringen van mevrouw Gemmeke staat echter weer de mening van mr L. Smits, die in de uitgave „*Limburg onder de Gouden Oranjezon*”, samengesteld bij gelegenheid van het gouden regeringsjubileum van koningin Wilhelmina in 1948 in zijn artikel: „*Een halve eeuw Limburgse pers*” toch weer Karel Weyerhorst als stichter van de Limburger Koerier laat fungeren.¹⁶⁾ Hij constateert, dat „Limburg, en vooral het zuiden, in de loop der eeuwen telkens weer onder andere invloeden, méér dan andere delen van Nederland, getempeerd door belegeringen en bezettingen van vreemde mogendheden, vanzelfsprekend langere tijd nodig heeft gehad, om eenmaal zichzelf, een deel der Nederlanden, een eigen vorm te vinden voor zijn publiciteit. Zo is het niet verwonderlijk, dat toen in 1845 Karel Weyerhorst te Heerlen het „Weekblad voor Heerlen” oprichtte, waaruit later de „Limburger Koerier” groeien zou als groot provinciaal dagblad, deze krant gedeeltelijk in de Nederlandse taal verscheen”. Bij dit artikel moet overigens een tweede vraagteken worden geplaatst wanneer hij zegt, dat Karel Weyerhorst in Heerlen in 1869 de naam „Limburger Koerier” aan zijn blad gegeven had. Deze naamsverandering voltrok zich echter reeds op 3 april 1847¹⁷⁾ en zal zeker niet door Karel zijn ingevoerd, ofschoon hij ook dit in het eerder aangehaalde document, nl. dat bij de bouw van zijn villa in 1899 werd vervaardigd, suggereert, wanneer hij zegt, dat hij als stichter van de Limburger Koerier na 52-jarig bestaan, het bedrijf aan een ander overdroeg. Teruggellend komen we dan in het jaar 1847 terecht, hetgeen door de in het historisch archief van de gemeente Heerlen aanwezige oudste nummers van de krant wordt bevestigd. Immers de uitgave van „Der Limburger Courier” van zaterdag 3 april 1847 draagt het bijzondere kenmerk: *nummer 1*.

De vraag wie de Limburger Koerier nu eigenlijk gesticht heeft, is in feite nog steeds niet beantwoord. Naast de naam van Karel Weyerhorst komen we in de hier aangehaalde en nader besproken bronnen nog enkele andere personen tegen, die aanspraak zouden kunnen maken op de titel van „*Stichter van de Limburger Koerier*”. Zo wordt er gesproken van de heer Weyerhorst Sr., van Lena, die immers voor „haar krantje” pleitte bij de koning en van de leerlooier Weyerhorst uit Geilenkirchen, die de „eerste pers te Heerlen oprichtte”. Een verwarde situatie, zeker wanneer men bedenkt, dat hier de naam van Herman Weyerhorst nog aan toegevoegd moet worden, aangezien onder de oudste nummers van de Limburger Koerier de vermelding voorkomt van: „verlegt und gedruckt unter der Verantwortlichkeit von Hermann Weyerhorst in Heerlen”. Hierbij kan m.i. echter aangetekend worden, dat de heer Weyerhorst Sr. en Hermann vermoedelijk één en dezelfde persoon zijn.

Met deze tegenstrijdige gegevens zullen we ook thans trachten een antwoord te vinden. Het historisch archief van de gemeente Heerlen

is ons bij onze naspeuringen hiernaar enigszins te hulp gekomen. Ook al is er in de raadsnotulen of in de correspondentie van het gemeentebestuur géén enkel woord te vinden over een stichting van een dergelijk bedrijf in Heerlen, uit de gemeenterekeningen blijkt toch duidelijk, dat de drukkerij alhier inderdaad was gevestigd. Werden vóór 1846 alle gemeentelijke drukwerken verzorgd door de fa. Alberts te Sittard, sinds 1847 komen we diverse nota's tegen van „Hermann Weyerhorst, boekdrukker te Heerlen, wegens geleverde drukwerken en kantoorbenodigdheden”¹⁸⁾. De betalingsbewijzen zijn eveneens door Hermann voor voldaan getekend. Combineren we deze feitelijkheden met de onder de eerste exemplaren van de krant gegeven verantwoording: „verlegt und gedruckt unter der Verantwortlichkeit von Hermann Weyerhorst in Heerlen”, dan mogen we m.i. stellen, dat niet Karel, doch zijn vader Hermann Weyerhorst het bedrijf te Heerlen moet hebben gesticht. Dat hij bij de uitoefening van zijn taak terzijde werd gestaan door zijn oudste dochter Lena en zijn 12-jarige zoon Karel, kan gevoelig als een vaststaand feit worden aanvaard.

Uit het samengesteld, helaas onvolledig, genealogisch overzicht van de familie (zie bijlage) blijkt, dat Johann Bernard Hermann Weyerhorst gehuwd was met Margaretha Herff. Uit dit huwelijk zijn, voor zover bekend, 5 kinderen geboren. Het zou door echtscheiding ontbonden zijn¹⁹⁾. Naast de reeds genoemde nota's van Hermann Weyerhorst treffen we in de gemeenterekeningen van 1847 ook vorderingen aan van M. Weyerhorst²⁰⁾; vanaf 1848 zelfs uitsluitend op deze naam²¹⁾. Ook voor de uitgave van de Limburger Koerier is M. Weyerhorst sinds 1848 verantwoordelijk²²⁾. Dit kan niemand anders zijn dan Margaretha Herff, de echtgenote van Hermann. Uit deze gegevens zouden we mogen afleiden, dat Hermann einde 1847 zijn gezin moet hebben verlaten. Hij schijnt in het laatste kwartaal van 1852 of in het begin van 1853 overleden te zijn, aangezien sinds deze tijd als verantwoordelijk persoon voor de drukkerij en de krant genoemd wordt: „de wed. H. Weyerhorst”²³⁾. Tenslotte dan nam zoon Karel in 1859 het bedrijf van zijn moeder over²⁴⁾, die in 1880 overleed²⁵⁾. Karel huwde op 6 mei 1858 met Margaretha Louisa Theresia (Aleida) Bloem. Tot aan zijn naturalisatie in 1884 bleef hij de duitse nationaliteit behouden²⁶⁾. Uit het huwelijk van Karel werden 3 zoons en 5 dochters geboren. Zijn vierde kind, Frans Weyerhorst²⁷⁾ — die een journalistenopleiding had genoten en als redakteur bij zijn vader in dienst — was door Karel voorbestemd hem in zijn bedrijf op te volgen²⁸⁾. Het overlijden van Frans op 23-jarige leeftijd, anno 1886, zal mede aanleiding zijn geworden, dat Karel wegens, gemis aan een opvolger, het bedrijf in 1899 overdroeg aan de fa. Van de Weyer, die zowel de dagbladders alsook de handelsdrukkerij op 10 augustus 1901 naar Maas-tricht verplaatste.

Omtrent de plaats van vestiging van de drukkerij in de gemeente Heerlen kan nog worden vermeld, dat Hermann zijn bedrijf begon in het pand aan de Emmastraat, naast het huidige kantoorgebouw reisbureau Lissone-Lindemann (zie situatiekaartje, sectie D 1889). Aangezien zijn naam in de kadasterboeken van Heerlen niet voorkomt, moeten we aannemen, dat hij het pand in de Emmastraat heeft gehuurd van Hendrik Jozef Cox, die als eigenaar van dit huis te boek staat. Naderhand komt dit perceel in het kadaster voor als zijnde eigendom van Margaretha Herff, weduwe van Hermann Weyerhorst. Dit pand heeft als zodanig, gecombineerd met de winkel waar men van alles kon kopen, dienst gedaan tot het jaar 1866. In 1864 en 1865 immers sloot Karel Weyerhorst nog een overeenkomst met de gemeente Heerlen voor het leveren van petroleum voor de straatverlichting gedurende de winterseizoenen 1864/65 en 1865/66, waarvoor een prijs betaald werd van respectievelijk 36 en 42 cent per „Nederlandse kan”²⁹⁾. Karel had inmiddels het bedrijf van zijn moeder overgenomen. Hij kocht in 1866 van Nicolaas Jozef Hubert Kaufmann een nieuwe bedrijfsruimte, het z.g. huis „In den Meyer” aan het Emmaplein, thans het kantoor van de Nederlandse Credietbank N.V. (zie situatiekaartje, sectie D 2303), waarin hij drukkerij en winkel onderbracht. Vrij spoedig daarna bleek ook deze ruimte voor het zich sterk uitbreidende bedrijf te klein. De krant verscheen immers sinds 1872 tweemaal en vanaf 1878 driemaal per week. In 1874 kreeg Karel de kans van zijn leven om in het steeds nijpender wordende ruimtegebrek te voorzien. Van Lambert Michels kocht hij de achter zijn bedrijfspanden aanwezige grote schuur, gelegen aan de Plaarstraat, toen nog Morenstraat geheten, en plaatselijk bekend onder de benaming „Aan de Slagboom” (zie situatiekaartje, sectie D 2439). In deze grote loods werd de drukkerij ondergebracht³⁰⁾. Door middel van een luchtbrug verbond hij beide panden in 1892, waarvoor de gemeenteraad van Heerlen bij besluit van 17 september de toestemming verleende³¹⁾. Door de ingebruikname van de eerste rotatie-pers in Limburg en daaraan vastgekoppeld de beschikking over voldoende bedrijfsruimte, kon de krant sinds 1892 als dagblad verschijnen met een voor die tijd opmerkelijke grote oplage van rond 16.000 exemplaren per dag. Het kleine plaatselijke dagblad had niet alleen in Heerlen, maar ook ver daarbuiten zijn lezers gevonden. Het gehele complex werd in 1901 verkocht aan de fa. Penners, die vanaf dat jaar en vanuit hetzelfde pand de uitgave van „De Nieuwe Limburger Koerier” verzorgde en er tevens een kantoorboekhandel en drukkerij in vestigde.

Recapitulerend zouden we tot slot mogen concluderen dat:

- 1) de *Limburger Koerier*, te Heerlen gesticht in 1845 en voor het eerst verschenen op 2 januari 1846 onder de benaming „*Weekblad van Heerlen*” via de naamgevingen „*Limburger Koerier*” (3 april 1847 — 4 september 1944), „*Mededelingen*” (19 sep-

tember 1944 — 23 september 1944), „*Veritas*” (25 september 1944 — 14 maart 1945), „*Gazet van Limburg*” (15 maart 1945 — 31 december 1955) en thans sedert 1 januari 1956 als „*De Nieuwe Limburger*”, na 125 jaar nog steeds in Limburg als provinciaal dagblad verschijnt;

- 2) de stichter niet *Karel Weyerhorst*, zoals tot nog toe steeds werd vermeld, doch zijn vader *Hermann Weyerhorst* moet zijn geweest.

N. EUSSSEN.

- 12) Collectie „*Persberichten*” gemeentelijke oudheidkundige dienst Heerlen: dossier „*Limburger Koerier*”.
- 13) *Limburger Koerier* 21 maart 1936; G.A.H.;
Collectie „*Persberichten*” gemeentelijke oudheidkundige dienst Heerlen: dossier „*Limburger Koerier*”.
- 14) „*De belasting op de kennis*”, waaronder verstaan werd de heffingen op papier en advertenties, werd in Nederland anno 1869 afgeschaft;
zie: *De Nieuwe Winkler Prins*, deel 11, trefwoord: KRANT;
Amsterdam-Brussel 1970, 358 linker kolom.
- 15) Notulen gemeenteraad Heerlen, vergadering 10 juli 1838; G.A.H..
- 16) *Limburg onder de gouden Oranjezon, 1898—1948*.
Provinciaal Limburgs Gedenkboek samengesteld bij gelegenheid van het gouden Regeringsjubileum van Hare Majesteit Wilhelmina, Koningin der Nederlanden; Heerlen 1948, 88—90.
- 17) „*Der Limburger Courier*”.
Politisches-, Unterhaltungs- und Anzeige-Blatt, Nr 1, Samstag den 3. April 1847.
Verlegt und gedruckt unter der Verantwortlichkeit von Hermann Weyerhorst in Heerlen.
Afdruk in historische archief van de gemeente Heerlen aanwezig.

- 18) Gemeenterekeningen Heerlen 1847.
Bevelschrift tot betaling aan *Hermann Weyerhorst*, o.a. van
15 februari : voor geleverde gedrukte staten aan het gemeentebestuur;
8 november : voor insertie- en zegelkosten van bekendmakingen voor het
gemeentebestuur in het Weekblad van Heerlen in 1847.
- 19) J. M. v.d. VENNE: o.c., 38.
- 20) Gemeenterekeningen Heerlen 1847.
Bevelschrift tot betaling aan *M. Weyerhorst*, o.a. van
28 februari : voor drukken van reglementen en andere stukken t.b.v. het
gemeentebestuur van Heerlen gedurende 1847;
25 oktober : geleverde drukwerken.
28 februari 1848 : plaatsen van 5 annonces in „Den Limburger Courier”
van Heerlen in 1847;
- 21) Gemeenterekeningen Heerlen 1848 en 1849.
Bevelschrift tot betaling aan *M. Weyerhorst*, o.a. van
25 oktober 1848 : voor geleverde drukwerken;
20 februari 1849 : idem;
29 september 1849 : voor geleverde schrijfbehoeften en drukwerken;
29 september 1849 : voor gedane aankondigingen van jaarmarkten van
Heerlen in „den Limburger Courier van Heerlen”.
- 22) Der Limburger Courier.
Politisches-, Unterhaltungs- und Anzeige-Blatt, Nr 21, Samstag den 20. Mai
1848. Heerlen, gedruckt bei *M. Weyerhorst*.
idem, Nr 18, Samstag den 3. Mai 1849.
- 23) Goedgekeurde rekeningen gemeente Heerlen:
sinds 1853: gedrukt bij de *Weduwe H. Weyerhorst*.
Der grosse Heerler Bote.
Ein Kalender aus das Jahr christlicher Zeitrechnung 1855, ein Gemeinjahr
von 365 Tagen. Erster Jahrgang. Heerlen, Druck und Verlag von *Wittwe
Weyerhorst*.
Der grosse Heerler Bote.
Ein Kalender aus das Jahr christlicher Zeitrechnung 1856, ein Schaltjahr
von 366 Tagen. Zweiter Jahrgang. Heerlen, Druck und Herausgabe von
Wittwe H. Weyerhorst, zu Heerlen.
Limburger Courier.
Heerler Wochenblatt, Nr 1, Samstag den 2. Januar 1858. 13. Jahrgang.
Druck und Herausgabe von *Wittwe H. Weyerhorst* zu Heerlen.
- 24) o.a. Goedgekeurde rekeningen gemeente Heerlen.
Sinds 1859: Druk van *Karl Weyerhorst* Heerlen.
- 25) Margaretha Herff, geboren te Geilenkirchen 19 februari 1790, overleed te
Heerlen 25 maart 1880;
Registers Burgerlijke Stand Heerlen; Bevolkingsregister Heerlen; G.A.H..
- 26) Wet van 20 juli 1884, Staatsblad 173.
Karel werd tot lid van de gemeenteraad van Heerlen gekozen op 23 oktober
1894 met 185 van de 258 geldig uitgebrachte stemmen; Notulen gemeente-
raad Heerlen; G.A.H..
- 27) Frans Weyerhorst werd te Heerlen geboren op 12 november 1863 en overleed
aldaar 14 december 1886; Registers Burgerlijke Stand Heerlen; G.A.H..
- 28) Jubileumuitgave Limburger Koerier oktober 1925:
„De Limburger Koerier. Haar ontstaan en geschiedenis. Haar opbloei en
uitgroeiing”.
- 29) Verzameling Notariële akten gemeente Heerlen, resp. 25 oktober 1864 en
24 oktober 1865; G.A.H..
- 30) Kadasterboeken gemeente Heerlen 1842—1900; G.A.H..
- 31) Notulen gemeenteraad Heerlen 1892; G.A.H.:
„Op het verzoekschrift van K. Weyerhorst tot het maken van eene brug over
het Morenstraatje tot verbinding van zijne drukkerij met zijne andere ge-
bouwen, wordt toestemmend tot wederopzeggens beschikt, mits betalende
voor het verlcende recht jaarlijks f. 1,— in de gemeentekas”.

WEYERHORST, Johann Bernhard Hermann

o .....
 * .....
 x te ..... op ..... met

HERFF, Margaretha
 o Geilenkirchen 19.2.1790
 * Heerlen 25.3.1880
 (huwelijk door echtscheiding ontbonden)

<p>1. <i>Helena</i> : o Geilenkirchen 25.1.1812 * Heerlen 6.2.1875 (volg. overl.akte 63 jr)</p>	<p>2. <i>Francisca</i> : o Geilenkirchen ? * .....</p>	<p>3. <i>Clara</i> : o Geilenkirchen 12.10.1823 * Heerlen 2.2.1878 (volg. overl.akte 54 jr)</p>	<p>4. <i>Elise</i> : o Geilenkirchen 6.4.1826 * Heerlen 31. 5.1881 x Heerlen 13.11.1867 met HOÏNG, Jacob Peter Hubert o Aken 4.7.1836 * Heerlen 11.1.1886 (5 kinderen)</p>	<p>5. <i>Carl</i> : o Geilenkirchen 9.3.1834 op het riddersgoed Weyerhorst onder Sterkrade onder de gem. Geilenkirchen. * Heerlen 11.2.1905 x Heerlen 6.5.1858 met BLOEM, Margaretha Louisa Theresia (Adeleida) o Woensel 22.11.1834 * Maastricht 9. 7.1891 d.v. Bloem, Johannes Henricus Nihoul, Isabella Maria (21.12.1870 vertr. n. Lanaken)</p>
---	---	---	--	--

<p>1. <i>Margaretha Louisa Laura</i> : o Heerlen 10. 2.1859 * ..... x Heerlen 9.12.1878 met KNOPS, Hubert Josef Alexander ingenieur o Montzen 28.3.1853 * ..... z.v. Knops, Nicolaas Jozef Schreul, Anna Kath. Adeleida</p>	<p>2. <i>Juanna Liese</i> : o Heerlen 13.10.1860 * Heerlen 18. 8.1877</p>	<p>3. <i>Karel Jozef Marie</i> : o Heerlen 2.3.1862 * ..... (vertr. n. Antwerpen)</p>	<p>4. <i>Frans</i> : o Heerlen 12.11.1863 * Heerlen 14.12.1886</p>	<p>5. <i>Helena Johanna</i> : o Heerlen 26. 7.1865 * Heerlen 14.10.1865</p>	<p>6. <i>Antoon</i> : o Heerlen 10.9.1866 * Heerlen 19.6.1944 x Aken 3.5.1909 met HÜFFER M. H. E. Paula o Eupen 7.12.1873 * Heerlen 3. 3.1944 kinderloos. (ingeschr. in huwelijksregister te Heerlen op 16.3.1910)</p>
---	--	---	---	--	--

<p>7. <i>Constantia</i> : o Heerlen 11.9.1868 * Heerlen 28.1.1872</p>	<p>8. <i>Justina</i> : o Heerlen 21.12.1869 * .....</p>
--	---

Bezoek van Mgr van Bommel aan Margraten

In het artikel „Over een tweetal pogingen van Heerlerheide om van Heerlen te worden afgescheiden en een eigen gemeente te vormen” (Land van Herle 21, 1971), vermeldt de heer Raedts, dat onder het bestuur van Cornelius van Bommel, bisschop van Luik, een grondige reorganisatie van de dekenale en parochiële indeling heeft plaats gehad van het onder het Luikse diocees vallende territorium.

Bij een bezoek aan Limburg zou Mgr. van Bommel op de terugreis ook Margraten passeren. Deze grote gebeurtenis wilden de inwoners ervan echter niet zonder meer voorbij laten gaan en men besloot een ereboog op te richten.

Bij een ereboog behoort ook een „Sjprug”, maar wie zou die maken? De koster, een manusje van alles, beloofde de Margratenaren dat zij morgenvroeg op de ereboog een spreuk zouden vinden: „Zoo mooi als geen ander”.

Toen de burgers van Margraten in alle vroegte de straat optrokken om te zien wat de koster ervan had gemaakt, lazen zij het volgende:

„Monseigneur van Bommel
Gij en zijt geen Klommel
En omdat Gij geen Klommel zijt
Wordt deez eerboog U gewijd”.

Spreuk overgenomen uit het dagboek
van de heer J. van Binsbergen z.g.

H. TUMMERS.

VEEPEST IN DE ONDERBANKEN *in de 18e eeuw*

Het uitbreken van deze gevreesde ziekte betekende in vroeger dagen over het algemeen een ramp voor de bevolking van het gebied dat werd getroffen. In de 18e eeuw moesten vooral de Onderbanken het ontgelden. De kwaadaardigheid manifesteerde zich toen in het feit, dat er een paar hofsteden waren in deze streek, waarvan het vee tot tweemaal toe geheel uitstierf. Wat dit voor die tijd voor wat betreft de voedselvoorziening en vooral de zuivelproductie betekende, is niet moeilijk te raden.

Op die boerderijen, waar nog een enkel stuk rundvee gespaard bleef, werd dit met de meest mogelijke zorg omringd. Voorzichtigheidshalve plaatste men dit dier in het „bakhuis”, dat meestal op

60 voet van de andere gebouwen verwijderd in de huisweide was gebouwd. In Schinveld bezweken, op een twintig-tal na, alle koeien aan deze ziekte.

Voor de vilder of „afdoener” daarentegen waren dit goede tijden. Aangesteld door de schepenbanken, hadden zij als taak de kadavers van hun huid te ontdoen en de rest te begraven.

De vilder kondigde zijn komst in het dorp aan door op een fluit te spelen, daarbij langzaam door de straten trekkend. Zijn fluit had een bijzondere klank; ze was tot zeven kleine fluitjes samen gebonden. Hij mocht de herbergen niet betreden en dronk daarom zijn bier altijd in de deuropening.

W. J. VROMEN.

Bescherming van persoonlijke bezittingen in tijden van gevaar

In tijden van nood en oorlog was het vroeger gebruikelijk kostbaarheden en voorraden meel en graan in veiligheid te brengen in het kerkgebouw en speciaal in de torenkamers. Dit laatste gebeurde vooral als de kerk een zogenaamde vestingtoren bezat, hetgeen o.a. te Heerlen, Oirsbeek, Hillensberg en Eyselshoven het geval was. Daarnaast werd veel gebruik gemaakt van de zolders in de kerk.

Indien er gevaar dreigde, b.v. van doortrekkende troepen, was er geen enkel gezin, dat niet een kist vol met linnen of kledingstukken, soms ook sieraden, in de toren opborg.

Van dit z.g. refugierecht werd al snel misbruik gemaakt, doordat men probeerde goederen op het koor of onder de altaarruimte te verbergen en zelfs het vee in de kerk onder te brengen.

Het gevolg hiervan was, dat de dekens uit het oude diocees Roermond voorschriften hiervoor uitvaardigden en wel:

1. Koor en altaar moesten ten alle tijde vrij blijven;
2. De gangen in de kerk mochten niet versperd worden;
3. Armen moesten ook in de gelegenheid gesteld worden om iets in de kerk te kunnen verbergen;
4. De rijken mochten geen goederen van geringe waarde meenemen;
5. De lege kisten moesten zo snel mogelijk weggehaald worden;
6. Er mochten geen dieren in de kerk ondergebracht worden;
7. Mensen, die bij groot gevaar, 's nachts zelf in de kerk wilden blijven, werden verplicht om eerbiedige stilte te bewaren.

W. J. VROMEN.

HISTORISCHE CHRONIEK

WERKTIJDENREGELING

GEMEENTELIJKE OUDHEIDKUNDIGE DIENST, HEERLEN.

Met ingang van 1 mei j.l. zijn de toegangsmogelijkheden van de dienst voor het publiek verruimd.

De leeszaal van het historisch archief en de bibliotheek alsmede ook het gemeentelijk oudheidkundig museum zijn thans geopend van:
maandag t/m vrijdag van 8.00 — 17.45 uur doorlopend;
zaterdag van 9.00 — 12.00 uur;
dinsdag- en donderdagavond van 19.00 — 21.30 uur.

Deze regeling draagt een voorlopig karakter en geldt bij wijze van proef tot 1 januari 1972. Aan de hand van de opgedane ervaringen, die mede getoetst zullen worden aan de reële behoeftefactor en de gebruikmakingsfrequentie hiervan door het publiek, zal na deze datum al dan niet tot definitieve vaststelling van deze nieuwe openingstijden worden overgegaan.

AANWINSTEN

GEMEENTELIJKE OUDHEIDKUNDIGE DIENST HEERLEN.

a) *Manuscripten:*

Reisbeschrijvingen van de oud-Heerleenaar Hub Eyck, in dagboekvorm, naar Cagnes sur Mer, Teneriffe (Sancta Cruz) en zijn Italiaanse trip onder de titel „Onder Italiaanse Hemel”, alle verlucht met tekeningen en foto's; schenker: mej. J. F. Goudswaard, Vijverlaan 5, Brunssum.

b) *Bibliotheek:*

Een twintig-tal boekwerken over hoofdzakelijk historisch-culturele onderwerpen alsmede 141 afleveringen van diverse tijdschriften, o.a. Het Land van Herle, Veldeke en de Bronk; schenker: mej. J. F. Goudswaard, Vijverlaan 5, Brunssum.

c) *Persberichten:*

De schenking van mej. J. F. Goudswaard, Vijverlaan 5 te Brunssum

bevatte een groot aantal krantenknipsels over uiteenlopende onderwerpen.

d) Historisch-Topografische Verzamelingen:

Door schenkingen werden deze collecties verrijkt met:

- 1) een album inhoudende 96 prentbriefkaarten van oud-Heerlen; een album met 50 fotokaarten met beknopte beschrijvingen van kastelen in Zuidlimburg en idem 50 stuks van kastelen in Noord- en Middenlimburg, uitgegeven door de Restauratiestichting Limburg; 2 foto's van de etalageversiering pand Akerstraat 36 Heerlen bij gelegenheid van het gouden regeringsjubileum van H.M. Koningin Wilhelmina (1948) en 2 foto's van de etalageversiering van hetzelfde pand bij gelegenheid van het eeuwfeest (1933) en het 125-jarig bestaan (1958) van de Koninklijke Harmonie St. Cecilia te Heerlen; schenker: mej. J. F. Goudswaard, Vijverlaan 5, Brunssum;
- 2) een foto van het interieur van de St. Corneliuskerk te Heerleheide; schenker: mej. J. Janssen, Vijgenweg 43, Heerlen;
- 3) een unieke foto van het bezoek van een Amerikaanse aalmoezenier aan de romeinse thermen van Heerlen, mei 1945; schenker: H. G. Oosthoek, dr Hustinxlaan 20, Heerlen;
- 4) een drietal foto's van oud-Heerlen, t.w. 2 stuks van de Weltermolen en één van de pentekening van het vakwerkhuisje in de Kruisstraat te Heerlen; schenker: W. C. G. v.d. Warenburg, de Hesselleplein 13, Heerlen.

e) Collectie Bidprentjes:

Mej. J. Janssen, Vijgenweg 43 te Heerlen voegde aan deze collectie een aantal van 144 stuks toe.

NIEUWE MUSEUMFOLDER.

Verschenen is een nieuwe kleurenfolder van het gemeentelijk oudheidkundig museum te Heerlen met gewijzigde kleurencombinatie en tekst. Deze folder is op aanvraag gratis te verkrijgen bij het museum.

CONGRESSEN.

- 1) Op 17 en 18 april 1971 congresseerde te Heerlen de „*Cercle Benelux d'histoire de la Pharmacie*”. Na de begroeting van de deelnemers in het Grand Hotel opende burgemeester drs F. Gijzels van Heerlen in de Raadszaal de tentoonstelling:
„*Oude Pharmaceutische Boeken bijeengebracht in het Land van Herle*”.

Tijdens de avondvergadering van 17 april vonden een aantal historische voordrachten plaats, o.a. van de heer L. van Hommerich over:

„*De geschiedenis van Heerlen op medisch-pharmaceutisch gebied*”.

Op zondag 18 april werden achtereenvolgens een ledenvergadering en een tweetal lezingen gehouden. Daarna volgde een ontvangst door het Departement Limburg van de K.N.M.P. in de school voor Opleiding van Apothekers-Assistenten aan de Gasthuisstraat, met bezichtiging van de school. In de namiddag brachten de congressisten een bezoek aan het gemeentelijk oudheidkundig museum van Heerlen.

- 2) Op 5 juni 1971 vond de jaarlijkse Congresdag van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap in de Stadsschouwburg te Heerlen plaats. Dit jaar gebeurde dit in samenwerking met de „*Société Verviétoise d'Histoire et d'archéologie*” te Verviers. Het congres stond onder het motto: „*De Geschiedenis van de Landen van Overmaas*”.

Na de opening door de voorzitter van L.G. en O.G., mr. dr. J. P. D. van Banning, voerden achtereenvolgens het woord:

drs. L. E. M. A. van Hommerich : „*Standengroepering van Limburg-Overmaas in zijn Statencolleges, 14e-16e eeuw*”;

Mr. Arsène Buchet : „*Aperçu historique sur le passé de Limbourg, capitale du duché du nom*”;

drs. J. A. K. Haas : „*Uit de voorgeschiedenis van het Partage-tractaat, 1661*”.

In de namiddag werden Schloss Rimburg en Schloss Herzogenrath bezocht onder leiding van resp. dipl. ing. Moerschbacher uit Aken en drs. L. Augustus uit Heerlen. Voor de historische

toelichtingen tijdens de bustocht zorgden de heren L. Augustus, A. Corten en L. van Hommerich.

LEZINGEN.

Tijdens de Limburg-werkweek van het Corderius Lyceum te Amersfoort sprak de heer L. van Hommerich op 19 april 1971 over:

„De geschiedenis van Heerlen”,

toegelicht met dia's.

Op 21 april 1971 verzorgde de gemeentelijke oudheidkundige dienst van Heerlen een kastelentocht voor deze groep.

☆ ☆ ☆

75-JAAR SPOORWEGSTATION TE HEERLEN.

Op 30 april 1971 vond te Heerlen een herdenking plaats van het feit, dat het eerste spoorwegstation alhier 75 jaar geleden officieel geopend en de spoorwegverbinding Sittard-Heerlen-Herzogenrath in gebruik werd genomen. De dagbladpers heeft aan deze gebeurtenis enige aandacht geschonken. Uitvoerder werd hierop in „de Rayonstem”, het blad voor het N.S.-personeel in het rayon Heerlen, 2e jaargang nr. 4, april 1971, blz. 1-5, ingegaan.

☆ ☆ ☆

VITRINE AMRO-BANK HEERLEN

De Hoofddirectie van de Amro-Bank Heerlen plaatste in haar kantoor aan de Promenade-hoek Geerstraat een vitrine, die aan de gemeentelijke oudheidkundige dienst van Heerlen ter beschikking werd gesteld om er oudheidkundige voorwerpen in te exposeren en zodoende tevens de aandacht op het museum te vestigen. Het ligt in de bedoeling om op gezette tijden de voorwerpen in deze vitrine te verwisselen, waardoor bepaalde facetten of onderdelen van de romeinse cultuur c.q. recente vondsten nader worden belicht.

De voorwerpen, die momenteel tentoongesteld zijn, hebben betrekking op de ter plaatse bij de bouw van het bankgebouw in 1967 ontdekte romeinse waterput.

☆ ☆ ☆

1971

- 1 mrt Benoeming van de heer J. van der Bunt, hoofd van de inspectie der directe belastingen Heerlen, tot directeur van 's Rijksbelastingen in Maastricht.

- 1 mrt Afscheid van de heer F. Swagemakers, directeur Mavo-school Petrus en Paulus, Schaesberg, i.v.m. pensionering.
- 3 mrt Uitreiking door de Amerikaanse ambassadeur van de door de Willem de Zwijgerstichting toegekende Peter Stuyvesantprijs — een zilveren bokaal met inscriptie — aan president-direkteur dr A. C. J. Rottier van DSM voor zijn bijdragen tot versteviging van de banden tussen de Verenigde Staten en Nederland.
- 3 mrt De heer G. Houwen, directeur pedagogische academie „Christus Magister”, Heerlen, neemt afscheid i.v.m. pensionering.
- 4 mrt Viering gouden bestaansfeest „Eerste Protestantse Huishoudschool in Limburg”, Treebeek-Heerlen.
- 4 mrt Ir W. Schut, minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, bezoekt Heerlen en stelt zich o.m. op de hoogte van de woningsituatie in de te saneren wijken Husken en Vrank.
- 5 mrt Installatie eerste ziekenhuis-ondernemingsraad van Nederland te Heerlen door dr A. C. J. Rottier, bestuursvoorzitter De Weverziekenhuis Heerlen.
- 8 mrt De heer H. Lückers, o.m. organist-beiaardier van de St. Pancratiuskerk Heerlen, op 62-jarige leeftijd overleden.
- 13 mrt Opening Dienstencentrum voor Bejaarden aan de Streeperstraat 28, Schaesberg, door burgemeester mr E. M. J. Prick.
- 13—21 mrt Viering 50-jarig bestaansfeest Zwemvereniging Oranje Nassau (Z.O.N.), Heerlen.
- 15 mrt Aanvang afbraak voormalig belastingkantoor aan de Akerstraat, Heerlen.
- 19 mrt Opening tentoonstelling van werken van de beeldhouwer Arthur Spronken in Heerlens raadhuis door burgemeester drs F. J. W. Gijzels.
- 20 mrt Viering gouden bestaansfeest van de Katholieke Sociale Academie te Sittard.
- 24 mrt De Kerkraadse gemeenteraad verleent krediet ad f. 15.000,— voor aankoop voormalige schacht Nulland van de Domaniale Mijn; deze schacht zal als Mijn-monument blijven voortbestaan.
- 24 mrt Besluit DSM en Shell niet over te gaan tot bouw van een raffinaderij bij Urmond.
- 26 mrt Officiële opening Vrusshenhuskenweg — van Bocholtz naar Heerlen via Simpelveld — door de burgemeesters mr J. Bardoul van Bocholtz en J. Bouwens van Simpelveld.
- 27 mrt Het eerste dames-team van de volleybalclub Bakkerveld, Heerlen, behaalt voor de tweede maal in successie het landskampioenschap.
- 1 apr De heer ir C. E. P. M. Raedts ontvangt uit handen van de heer J. H. Ubachs, consul van België in Maastricht, de versierselen verbonden aan de Commandeursorde van Leopold II.
- 2 apr De heer mr H. J. A. Prickartz, voorzitter schoolbestuur, heit eerste paal voor bouw LEAO-school St. Andreas aan de Palemigerboord te Heerlen.

- 9 apr Benoeming van de heer mr Th. Crijns, adjunct-direkteur Laura en Vereniging, Eyselshoven, tot direktEUR centrale personeelszaken van Vroom en Dreesmann Nedeiland.
- 15 apr Opening gasbetonfabriek Durox N.V. in Abdissenbosch, Ubach over Worms, door ir W. Schut, minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.
- 16 apr Officiële installatie bestuur van de onlangs opgerichte „Molenstichting Limburg” door de heer J. van der Woude, lid Gedeputeerde Staten van Limburg.
- 20 apr Officiële opening nieuw hoofdkantoor Boerenleenbank aan de Promenade te Heerlen door burgemeester drs F. J. W. Gijzels.
- 23 apr Viering gouden bestaansfeest N.V. Limburgse Tramweg Maatschappij, Heerlen; tevens receptie bij gelegenheid van zilveren jubileum scheidende direktEUR G. J. Dorren sr en benoeming nieuwe direktEUR J. S. J. Dorren jr.
- 30 apr Afscheid van de heer mr dr J. P. D. van Banning, burgemeester van Geleen, i.v.m. pensionering.
- 1 mei Ingebruikname nieuwe algemene begraafplaats „Imstenrade”, Heerlen.
- 3 mei Benoeming van de heer drs H. J. Boderie, hoofd afdeling Regionale Ontwikkeling van het Ministerie van C.R.M. te Den Haag, tot direktEUR Dienst voor Sociale Zaken Heerlen.
- 7 mei Benoeming van de heer J. W. Jennen uit Sittard tot direktEUR van de pedagogische akademie „Christus Magister” te Heerlen.
- 8 mei Installatie van de heer C. J. R. Buschman tot pastoor van de parochie St. Petrus te Chèvremont-Kerkrade.
- 10 mei De gemeenteraad van Heerlen bezoekt het hoofdkwartier van Afcnt in Brunssum.
- 11 mei De heer Jan Maenen, Heerlen, neemt afscheid als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- 14 mei Bezoek van de Akense gemeenteraad aan Heerlen; tevens opening expositie „Aken in Heerlen” in het raadhuis door Oberbürgermeister dr H. Heusch.
- 15 mei Installatie van de heer J. G. E. Huids tot pastoor van de parochie Blijde Boodschap, Rolduckerveld-Kerkrade.
- 20 mei Opening internationale voorlichtingsbeurs van stereo-weergave-apparaatuur, de „Hi-Fi Stereo Fair”, in de Heerlense stadsschouwburg.
- 22 mei Viering 100-jarig bestaansfeest van Brand's Bierbrouwerij te Wijlre; bij gelegenheid hiervan wordt aan de brouwerij het predicaat „koninklijk” toegekend en verschijnt het boekwerk „100 jaar Brand”.

REDAKTIE.